

משנת השבוע

פרשת כי תצא תשפ"ו
[שנה ט"ו - גליון מ"ז]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה..ג

מצוה יומית.....ה

ליקוטי מגיד משנה.....ט

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יג

מערכת המשנה.....ל

שיעורי הלכה.....לב

ניצוצי הדף.....לח

מראי מקומות ללימוד דף היומי.....מד

הילולא דצדיקא.....מה

מגיד משנה לנוער.....נג

קול אונגוואר
דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	ח' אלול
מצוה יח:	קידוש בכורות
שבת קודש:	ט' אלול
מצוה יט:	איסור חמץ בפסח

פרשת כי תבוא

יום ראשון:	י' אלול
מצוה כ:	לא יראה חמץ
יום שני:	י"א אלול
מצוה כא:	סיפור יציאת מצרים
יום שלישי:	י"ב אלול
מצוה כב:	פדיון פטר חמור
יום רביעי:	י"ג אלול
מצוה כג:	מצות עריפתו
יום חמישי:	י"ד אלול
מצוה כד:	תחומין בשבת

❧ אונגוואר ❧

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוש תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת כי תצא

(סנהדרין יא.) על שלשה ארצות מעברין את השנה, יהודה ועבר הירדן וגליל על שתיהן מהן מעברין ועל אחת אין מעברין. ועיין רש"י דמעבר הירדן מביאין את העומר וכ"כ במנחות. ומיהו הר"ן (נדרים כב.) כתב ועבר הירדן לא נתקדש להבאת עומר, ע"ש.

ובגמ' שם, אמר ר' יוחנן, ונתתי לך לב רגז (עי' דברים כח:סה) בחו"ל כתיב. ומשני אותה שעה עדיין לא עברו את הירדן. מבוואר דעבר הירדן לאו בכלל ארץ הוא. ובגמ' (מכות ט:) פריך, בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת. אמר אביי, בגלעד שכיחי רוצחים, דכתיב (הושע ו:ח) "גלעד קרית פועלי און עקובה מדם". מאי 'עקובה מדם', א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשות. ופרש"י בעבר הירדן תלת וכו' בתמיה, בנחלת שני שבטים שלש כמו בנחלת עשרה שבטים. ומשני בגלעד שהיא בעבר הירדן שכיחי רוצחים, ע"כ.

והנה שעבר הירדן לאו ארץ ישראל הוא, שהרי הכי אמרו בעבר הירדן תלת ובארץ ישראל תלת. והארכת בזה (ועיין רמב"ם פ"ב מהל' ביכורים, ובבבב"י באריכות גדולה). וא"כ ישראל לא נעשו עם עד שעברו את הירדן, ואז הי' להם התורה והלשון והארץ.

וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך" (כז:ט). וברש"י, בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית.

והנלפענ"ד עוד דהנה כתבו הראשונים ז"ל דלהיות עם צריך להיות להם ג' דברים: כתב, לשון, ארץ, וכל שחסר להם אחת מאלו אינו בכלל עם. והנה עם ישראל בהיותם עבדים לפרעה במצרים לא הי' להם שתיים - ארץ ותורה. ומיהו החזיקו בלשונם, כדכתיב "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לו"ז" (תהלים קיד:א). ודרשו של"ם, שם לשון מלבוש, שלא שינו את לשונם. וכשהוציאם הקב"ה ממצרים ונתן לנו את תורתו, הרי היו שנים - כתב שהוא התורה, ולשון שנתנה בלשון הקודש, ומיהו הי' חסר להם להיות עם כל עוד שלא נכנסו לארץ ישראל.

והנה כשבאו לעבר הירדן וירשו שם ראובן וגד וחצי שבט מנשה וקידשו את עבר הירדן, מ"מ אכתי לא נהיה לעם. חדא, שרוב השבטים לא קיבלו חלקם בעבר הירדן. והשני, כי עבר הירדן אף שהי' חלק מארץ ישראל לאחר שכבשוהו, מ"מ אין זה הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו. ונחלקו בו הראשונים ז"ל אי מביאים ביכורים מעבר הירדן. ועיין רש"י

משתמשים בו. וא"כ במה שכתבו בשבעים לשון ולישראל בלשונם, הובדלו ישראל מן האומות בלשון ובתורה שהוא הכתב, ובארצם [ועיין א"ע בשם גאון שכתבו רק התרי"ג מצות כמו שהם כתובות בהלכות גדולות, וכ"כ הרמב"ן ז"ל].

והנה אמרו ז"ל שלכן כתבו בשבעים לשון, שאין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו (ע"ז ג.), שלא יאמרו הגוים למה לא נתן להם התורה. ולכן נעשה נס ובינה יתירה נתן להם באותו זמן, שהעתיקו להם כל התורה מן האבנים, ואעפ"כ לא שמרוה, ובזה נבדלו בני ישראל ונעשו בכך לעם ה', וכדכתיב "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ:כו), והיינו לאחר שישראל קיבלו את התורה ואומות העולם לא.

ולבן לאחר שכתבו כל אלו אמר "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך", דלהיות עם צריך שלשתן - תורה ולשון וארץ ישראל. יה"ר שנזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו, והארץ עינינו בתורתך בלשון הקודש, וקרב פזורינו מביין הגוים בשוב ה' את שיבת ציון ב"ב אמן סלה.

ונראה דזה הוא ענין הסמיכות "ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר שמר את כל המצוה וגו' והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ וגו' וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב" (דברים כז:א-ח) בשבעים לשון. ונמצא לשון לחוד ותורה לחוד וארץ לחוד. "וידבר משה וגו' היום הזה נהיית לעם שבשביל ג' הללו נהיית לעם" (שם:ט), ועד עכשיו לא היית לעם, שהי' חסר לך כניסת הארץ.

ונראה עוד להוסיף למה דוקא אחר וכתב לך 'באר היטב' נאמר 'שמע ישראל היום הזה נהיית לעם'. ואפשר לומר לפ"מ שדרשו חז"ל עה"פ באר היטב שהוא בשבעים לשון (עיין סוטה לה: תוס' ד"ה כיצד, כתבו בשבעים לשון ובינה יתירה נתנה לאומות). ולכאורה למה בשבעים לשון, אלא שכל אומה שאין לה כתב ולשון אינה אומה, ולכן היה צריך שיכתב התורה בע' לשון לכל עם ועם כלשונו, ולישראל בלשון הקודש שהוא לשון שנברא בו העולם ומלאכי השרת

מצוה יומית

מצוה כד. תחומין בשבת

י"ד אלול תשפ"ו

איסור תחומין ביו"ט

כתוב במנחת שלמה (סי' ט"ז) לענין איסור תחומין בשבת ויו"ט, לאחר שהביא שיטות הרי"ף והרמב"ם, שאיסור תחומין של ג' פרסאות הוא מן התורה. והמג"א (סי' ת"ד סק"ה) הביא מחלוקת אם בהמה וכלים ג"כ כרגלי הבעלים מן התורה. והביא דעת הפוסקים שלהסוברים שהוא מן התורה, בהמה וכלים ג"כ, וכן דעת הגר"א (שם סק"ד).

וידוע דעת רבנותא דנפשי שגם ביו"ט איסור תחומין הוא מן התורה, ולפ"ז צ"ע להיוצאים בשיירות ביותר מג' ימים לפני השבת, שמבואר שיכולים אח"כ ללכת אפי' יותר מ"ב מיל, ולמה לא זכרו שחייב לצמצם בבגדיו ומלבושיו גם ביו"ט שאין כלל איסור הוצאה, ומשמע שמותר להוליך עמו בהמתו וכליו, והוא פלאי שהרי צריכים להזהר משום תחומין גם ביו"ט, ולא יצא רק באותם הצריכים לו משום פק"ב. ודייק כן גם להולכי מדבר ושכח אימתי שבת מה דינו עם התפילין.

והביאור הלכה (סי' שד"מ ד"ה אפילו ביום שמקדש) הכריע שחייב בהנחתן אפילו ביום שמקדש בו. ותמוה דתיפוק ליה גם בשאר הימים אינו מניח, שהרי אפי' מספק מסתבר שאסור לו להוליך עמו את התפילין, כמו שופר של ר"ה דתנן (ר"ה פ"ד מ"ח) שאין מעבירין עליו את התחום. והאריך שם בדברים נפלאים כנתינתן

מסיני ש"י. ולבסוף העלה בצ"ע בדבר זה, כי הוא נחוץ מאד הלכה למעשה.

דבר הנייד אין לו שביתה

ולפענ"ד לולי דמסתפינא, נראה לומר דבר חדש לפ"מ שנחלקו (עירובין מה:) בחפצי הפקר אם קונין שביתה לריב"נ. ואמר ת"ש, גשמים שירדו מערב יו"ט יש להן אלפים אמה לכל רוח, ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם. ופריך ואמאי, ליקני שביתה באוקיינוס. ומסיק הגמרא מיא באוקיינוס מינד נידי, פי' דכל מידי דנייד לא קני שביתה, עיין ר"ח שם.

והמאירי שם כתב, מאחר שביארנו שנכסי הפקר אינם קונים שביתה וכו', אף גשמים שירדו בערב יו"ט וכו', וכ"ש אם ירדו ביו"ט עצמו, שהרי לא היתה להם שביתה בין השמשות כלל, שאם משביתת אוקיינוס שהוא ים הגדול שכל העולם שותה ממנו מצד שהוא מקיף כל העולם מי אוקיינוס נדות הן, ואין שביתה לדבר שאינו עומד, שהרי אף באדם המהלך אינו קונה שביתה, וכן הדין בעבים ע"ש. וביאר שם באריכות דין כרגלי אנשי אותה העיר.

כלים קונים שביתה כאדם הקונה שביתה

ולכל האופנים נראה, דכלי אדם קונות שביתה רק כאדם הקונה שביתה, והאוקיינוס כנראה אפילו שהוא מקיף כל העולם, והמים נידי מסוף העולם ועד סופו, מ"מ לא חיישינן בהו משום תחומין

ליום, ולהוציא שאין בהם צורך כלל דה"ל כאבנים שאסור. ועיין תוס' (חולין פד: ד"ה תקיעת שופר) וי"ל דשייך נמי ביו"ט וכו', ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, דהיינו דוקא היכא דהוי צורך היום קצת, אבל הכא ליכא צורך היום כלל.

ועיין טור (או"ח סי' תקי"ח) מפתח שסגר בו האוכלים, וירא להניחו בבית, יכול להוליכו עמו. וכתב רבינו שמואל דוקא להוליכו בידו, אבל להוליכו ברצועה כדרך חול לא. והטור חולק דלא מיחזי כ"כ עובדא דחול מה שהוא תלוי ברצועה, וכן כל צרכי תכשיט יכול להוציא כדי להתקשט בו ביו"ט, אבל דבר שאין בו צורך אכילה ולא צורך תכשיט שאין בו צורך כלל ליו"ט אסור להוציא.

וב"י (שם) כתב ולענין הלכה וכו', ומשמע דלדברי הכל אסור להוציא דבר שאין בו צורך מצוה ולא צורך הדיוט ביומו כלל. אלא דלשיטת האחרונים אסור מדאורייתא, ולשיטת הרמב"ם אינו אסור אלא מדרבנן.

רק בעירוב מותר לטלטל

וכתב הר"ן (פ"ק דביצה, הובא בב"י שם), שנראה מלשון הר"ף דביו"ט לא בעינן עירובי חצרות כלל. אבל הרשב"א כתב דכלים שאין בהם צורך ליום כלל, אסור להוציאן מחצר לחצר בלא עירוב, דכי היכי דמרשות היחיד לרשות הרבים אית בהו איסור דאורייתא, ה"נ מחצר לחצר איכא איסורא דרבנן. והא דנראה דאין צריך לערב חצרות ביו"ט, ההיא בכלים שיש בהם צורך ליום קצת.

שבאו מסוף העולם לכאן או להיפוך, אלא הכל כרגלי השואב. וכיון שההולך במדבר ובשיירא, שבכלל אינו שובת אלא אדרבה ממחר לצאת מהמדבר, והשיירא שהולך ואינו רוצה לשבות כלל שם, הו"ל כאוקיינוס דנייד. ואדרבה אינו רוצה לשבות במדבר וכיוצא בזה, ושפיר גם כליו וכל אשר לו בכלל, ואינו נכנס בכלל תחומין כלל.

ביאור שביו"ט אין איסור הוצאה

עוד רגע אדבר במה שכתב שם מרן צוק"ל (ד"ה גם ידוע) וז"ל: גם ביו"ט דליכא כלל איסור הוצאה, ומשמע דרשאי להוליך עמו בהמתו וכליו, והוא פלאי, דהא צריכים להזהיר אותו שגם ביו"ט לא יצא במלבושיו, כי אם באותם שהוא צריך להם משום פיקוח נפש לדעת הסוברים דגם ביו"ט נוהג איסור תחומין מן התורה.

ביו"ט מותר רק הוצאה לצורך יו"ט

והנה לשון ביו"ט דליכא כלל איסור הוצאה צריך תיקון קצת, דהרי ביו"ט נמי דוקא הוצאה לצורך אוכל נפש, ועכ"פ צורך קצת מותר, אבל הוצאה שלא לצורך כלל אסור למ"ד מדאורייתא, ולמ"ד מדרבנן (עי' ביצה יב.) תנן בית שמאי אומרים אין מוציאן וכו', וב"ה מתירין.

ונחלקו הראשונים, ע"פ הירושלמי (ביצה פ"א ה"ז) שאמרו א"ר אושעיא בר' יצחק הדא דתימא במפתח של אוכלין, אבל במפתח של כלים לא. והא ר' אבוהו יתיב ומתני ומפתחא דפלטרין בידיה פלפלין הו"ל בהדיה. וכתב הרא"ש והר"ן דמ"ש בירושלמי במפתח של אוכלין לאו דוקא אוכלין, אלא ה"ה כלים שיש בהם צורך

ובפרט רוב ההמון שמטלטלין הכל ביו"ט, ולדעת המחמירין הרי זה חילול יו"ט, וכ"ש בהוצאות מפתחות שיש לו מפתחות הרבה על רצועה אחת, ומוציאין גם מפתחות של מכונית וכיוצא בו שהם מוקצה ביו"ט.

ועיין שו"ע (או"ח סי' ש"ח ס"א) דסכין של מוקצה אפילו תחביבה בנדן עם שאר סכינים אסור לטלטלו. ובמג"א (שם סק"א) היה אותו הסכין וכו', והרי דאינו בטל לגבי השאר, וכ"ש לענין הוצאה. ולכן עכ"פ היה להם לעשות עירובין ביו"ט לצאת השיטות האלו, עכ"פ פשוט דביו"ט ג"כ יש איסור הוצאה למ"ד דאורייתא, ולמ"ד דרבנן.

שוב נתיישבתי דדברי מרן זצ"ל לדינא נכונים, שהרי כתב הרמ"א (שם) על מה שכתב המחבר מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה שלא לצורך, כגון קטן ולולב וס"ת וכלים. וכתב הרמ"א הצריכים לו קצת או שמתירא שלא יגנובו או שאר פסידא. וממילא ההולך בשיירא או במדבר, ודאי אין לך פסידא גדולה מזו או גניבה, ושפיר כתב דהוצאה ביו"ט מותר, כלומר בכה"ג שהוא על הדרך ובפקו"נ. ומיהו עכ"פ היה קצת צריך תיקון הלשון, אלא שנניח את הלשון ונציל את הענין.

סיפור על גודל הענין לעשות עירוב

והנני כאן להעתיק סיפור אחד מה ששמעתי מפי קדשו של מרן הגרש"ז זצלה"ה, בהיותי אצלו להבחל"ח לביקור בירושלים עיה"ק, שלאחר פטירת הגאון האדר"ת זצלה"ה בירושלים עיה"ק בא הרב ר' בן-ציון ידלר לפני הגאון ר' שמואל סלנט זצ"ל, ואמר לו היות כי

ובגמ' יש הוכחה כרשב"א, דכלים שאין בהם צורך ליום כלל אפשר דכי היכי דמפקי להו מרה"י לרה"ר עבר אדאורייתא, ה"נ לאפוקינהו מחצר לחצר בלא עירוב אסור מדרבנן, או אפשר וכו', ומיהו ליכא ספיקא שאם עירב מהני. וכ"נ מדברי המדרכי שאם עירב מהני, ע"ש באריכות. ובשו"ע (ס"א) מתוך שהותרה וכו', אבל אבנים וכיוצא בהן אסור. וכתב הרמ"א ואם הניח עירוב מותר לטלטל ולהוציא כל שיש לו תורת כלי אע"פ שאינו לצורך היום כלל.

עכ"פ נראה שכלים שאין בהם צורך כלל, אסורים ג"כ בהוצאה לכמה שיטות דאורייתא, ולאחרים עכ"פ מדרבנן. וא"כ נוסף לאיסור תחומין, יש כאן איסור הוצאה נמי ביו"ט. וא"כ כמו שהקשה שצריכים להזהיר אותו שגם ביו"ט לא יצא במלבושיו כי אם באותם שהוא צריך להם משום פקו"נ, לדעת הסוברים דגם ביו"ט נוהג איסור תחומין מן התורה, גם כאן צריך לומר שיוזהר משום איסור הוצאה בכלל לדעת הסוברים דגם ביו"ט יש איסור הוצאה בשאר חפצים כאבנים מדאורייתא, וזה גם בתוך התחום וצ"ע.

אין להחמיר לא לעשות עירוב

איברא דכבר הארכתי בכמה מקומות על אותן שמחמירין שלא לטלטל אפילו במקום שיש עירוב, וחוששין לשיטת הרמב"ם לחומרא עכ"פ, וביו"ט מקילין בהוצאה, והו"ל חומרא דאתי לידי קולא. ועיין ש"ך (יו"ד סי' רמ"ב כללי הוראה אות י') דאסור להחמיר ולאסור אפילו בשל עכו"ם, משום דלפעמים יצא מזה קולא. ואף שלא נראה עכשיו קולא, מ"מ אפשר שיוצא קולא עד למאה, ע"ש.

אז הגאון ר' יעקב שאול אלישר, וסיפר לו כל הענין, וביקש ממנו להשתתף בחצי הוצאות. מתחילה הסכים הראשון לציון, ויצא הגרש"ס כנגמר הענין. אמנם בצאתם מביתו שלח הראשון לציון והודיע את הגרש"ס, היות הספרדים נוהגים ע"פ הב"י, ולדעתו אין לעשות עירוב, וממילא לא ישתמשו הספרדים בעירוב, ולכן אינו רוצה להשתתף בעירוב, וחוזר מהבטחתו לתמכו. בלית ברירה החליט הגרש"ס להחזיק העירוב מקהילת האשכנזים לבד.

וסיים הגרש"ז צוקלה"ה בזה"ל: שמאותם שמיאנו אז וסירבו בעירוב, כמעט רובם ככולם בניהם נעשו מחללי שבת. וחשב שמותיהם אחד אל אחד, שהיו מנהיגי הציונים שם בלי שמירת הדת כלל ר"ל. ומקהילות האשכנזיות נשאר גדולי ישראל וגדולי עולם. כל זה שמעתי מפיו קדשו צוק"ל. ובני הרה"ג מרא דאתרא דקרית אונגוואר ירושלים היה שם באותה פגישה, והקליט כל הדיבורים, והסיפור על הטעיף אשר עודנו מחזיק אותו. (שו"ת משנ"ה ח"ג סי' ס"ד)

מיום באו של האדר"ת לירושלים קרא אותו, ואמר לו היות כי הייתי רב בחו"ל, ואולי נהנתי ומעלתי ח"ו בממון ציבור שלא כהוגן, ומעלתי בשליחות ונתחייבתי להשיב, והו"ל ח"ו בכלל גזל הרבים שאין לו תקנה אלא לעשות צרכי רבים וזיכוי לרבים, ולכן הציע לי לעשות עירוב בירושלים עיה"ק, והוא מקבל עליו כל ההוצאות העירוב כל ימי חייו.

והתנה עמי שלא לגלות הדבר לשום אדם בעודו הוא חי, וכן עשה כל הד' שנים שהיה חי בירושלים עיה"ק. עכשיו שנפטר הרב, עליו להודיע את הרב ר' שמואל סלנט, ואם ירצה ימשיך בעירוב ואם לא אז יבטל, כי אין לו יכולת להמשיך העירוב משלו. הגר"ש סלנט זצ"ל הופתע, ושאל היאך לא סיפר לו מזה כלום עד עכשיו. והשיב רבי בן ציון ידלר, שזה היה תנאי בינייהו.

תיכף החליט הגר"ש להמשיך בעירוב, והיות כי היה הסכם בין שני הקהילות בירושלים האשכנזים והספרדים, שכל ההוצאות בצרכי הקהילה ישתתפו חצי וחצי, הלך הגרש"ס להראשון לציון שהיה

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מקבצת שו"ת משנ"ה אהב' תשס"ז

ליקוטי מגיד משנה

פרשת כי תצא

דיוק בפסוק

"כי תצא למלחמה על אויביך וגו'" (כא:י). פירש"י: במלחמת רשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל "לא תחיה כל נשמה" כתיב (דברים כ:טז). וצ"ב, למה כתיב במלחמת רשות 'על אויביך'. עוד צ"ע אם זה מלחמת רשות, מי נתן רשות להכניס עצמו בסכנה, הרי כל מלחמה בחזקת סכנה הוא.

לצורך פרנסה מותר לסכן את עצמו

הנה אמרו בגמרא (ברכות ג): נכנסו חכמי ישראל לדוד המלך ע"ה ואמרו לו: עמך ישראל צריכים פרנסה. א"ל, ילכו ויתפרנסו זו מזו. א"ל, אין הקומץ משביע את הארי. א"ל, לכו ופשטו ידיכם בגדוד. מיד יעצו באחיתופל ושאלו באורים ותומים. משמע דבמלחמת רשות מיירי. וכתבו (טור או"ח סי' רמ"ח) שלצאת לפרנסה מקרי מצוה ומותר להפליג אפי' בערב שבת, א"כ הכי נמי מצוה הוא ולא רשות. וכמו שמצינו (מ"ב ז:ג-ד) בארבעה אנשים מצורעים שאמר אחד מהם, אם נכנס לעיר ומתנו ברעב, לכו ונפול על מחנה ארם אם חיה נחיה וגו'. שם מבואר ג"כ שמותר לאדם להכניס עצמו בספק סכנה בשביל להציל עצמו מן הרעב, ע"ש. ובפסוק אצל פועל כתיב (דברים כד:טו) "כי אליו הוא נושא את נפשו".

לגבי מלחמת חובה נקרא רשות

וקצת יש לומר על שנקרא מלחמת רשות, והוא לפ"מ שאיתא בגמ' (חולין קה.) נטילת ידים מים ראשונים רשות אחרונים חובה. ופריך ראשונים, 'רשות' - והא איכא מצוה? ומשני, אין, מצוה לגבי חובה רשות קרי ליה. לפ"ז יש לומר גם כן לגבי מלחמת חובה, למלחמה זו רשות קרי ליה. או יאמר, שכל זמן שלא כבשו ארץ ז' עממין, נקרא מלחמת רשות, כי מקודם מחוייב לכבוש ז' עממין. ולכן נקרא כיבוש סוריא ע"י דוד כיבוש יחיד.

היצה"ר מפתה את האדם בדברי רשות

ומה שנראה בדרך מוסר, לפ"מ שכתב החובת הלבבות (שער עבודת אלקים פ"ד) שבעולם הזה אין רשות אלא אם הוא צריך לעשותה לעבודת הבורא הוא מצוה, ואם אין צריך הרי הוא עבירה, ואין רשות כלל בעוה"ז. והנה היצה"ר שהוא השונא והאויב האמיתי לאדם, כשבא בתחילה, אינו בא לומר לו שיעשה עבירה, כי מי פתי יסור הנה, אבל יאמר לו שהוא דבר רשות לא מצוה ולא עבירה. אח"כ כשעושהו הרי הוא נופל מעט מעט, כמ"ש (שבת קה:) היום אומר לו 'עשה כך' ולמחר אומר לו 'עשה כך', עד שיאמר לו עבוד ע"ז, והולך ועובד ח"ו. א"כ ממה שמתחיל ברשות הוא נופל.

וז"ש "כי תצא למלחמה על אויביך" שהוא היצה"ר, במלחמת הרשות הכתוב מדבר,^א כי הוא מתחיל לחוסם נגד האדם בדברים הנראים רשות, ואם תתגבר על זה, "ונתנו ה' אלקיך בידך וגו'".

אם אשת יפת תואר לא היה ולא נברא

"וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה" (כא:יא). קבלתי ספריו היקרים (מהגאון רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצ"ל, רב דאגודת הקהילות בפאריז, בעמח"ס שארית מנחם). התענגתי מהם עונג רב במיעוט דברים שראיתי בהם, כפי הסכם הפנאי. רק לאות שעיינתי בדבריו היקרים, אציג כאן מה שראיתי בפרשת תצא בענין יפת תואר, שדרשו רז"ל (קידושין כא:): "לקחת לך לאשה", לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה וכו'. והקשה לו לכת"ה לפרש כפשוטו, אשר התירה התורה פריצת החשק. וכתב לפי מה שאמרו (סנהדרין עא). אצל בן סורר ומורה שלא היה ולא עתיד להיות, כן גם בענין יפת תואר י"ל שלא היה ולא עתיד להיות, רק משום דרוש וקבל שכר כתוב בתורה, כי בשום אופן אינו מתקבל על הדעת^ב אשר ביוצא צבא כאלו עדה שלימה ימצאו אנשים כאלו.

^א איתא בשם משמואל (שנת תר"פ מאמר ראשון): ומלחמת הרשות רומזת לשמירה בדבר הרשות, כמו שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה, ומלחמת שבע האומות רומזת לשבע המדות הרעות ובכללן דבר איסור, ומלחמת הרשות רומזת לשמירה מדבר הרשות.

^ב כבר תירץ האור החיים הק' קושיא זו, וז"ל: למה יצו ה' כדברים האלה לטמא אדם עצמו בבת אל נכר, ובפרט בעת מעשה הנס, במקום שצריך להוסיף טהרה ודביקות בה' יתיר לעשות מעשה כיעור השנאוי אצלו יתברך, וזה יפעיל הרחקת דביקותנו בו יתברך וכו' מעשה זה יתעבנו עושנו, ורבותינו ז"ל אמרו לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ומן הראוי הוא להכניעו ולאבדו מלב עם קדוש בזמן ההוא אשר מלכם בראשם להלחם להם. אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל (זהר חדש בלק נג): שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סיטרא אחרא, והם נשמות הגרים וכו'. עוד אגלה לך סוד אחד, תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה ואין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב, והיא מונחת שם עד עת דרור וכו'. והנה כבר כתבתי כמה פעמים, כי באמצעות מעשה המצוה יתלבש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע, כאמרו (קהלת ח:ה) "שומר מצוה לא ידע דבר רע", ובפרט שלוחי מצוה וכו'.

ואחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת יאירו מאמרי א-ל עליון כשמש בצהרים במצוה זו, והוא לפי שהקדים "כי תצא למלחמה וגו'" שיציאתו היא לדבר מצוה כמו שפרשנו למעלה, אמר עוד אם ראה בשביה, פ' בשעת שביה וכו' כי באותה שעה עודנו עוסק במצוה אם יראה אשת יפת תואר, פ' אשת סמוך. ורבותינו ז"ל אמרו (קידושין כא:) אשת איש, ודבריהם אמת, אלא שאם לדבריהם לבד יכוון היה לו לומר 'אשת איש', לא 'אשת יפת תואר'. אלא באה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במצוה יגלה ה' את עיניו להכיר באשת גוי שיש בה יפת תואר, שהיא נשמה הקדושה הנקראת יפת תואר, כי זוהר נשמות הקדושות מופלא ועצום הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה הטוב. ולזה קראה הכתוב 'אשת יפת תואר', והכרתה היא ע"י שאתה רואה שאתה חושק בה בזמן שאתה דבוק בשכינה באמצעות היותך עוסק בשליחות מצוה כאמור, זה יעריך שלחבר טוב חשקת. ודקדק לומר 'בה' ולא אמר 'אותה', להעיר כי לא לאשה אתה חושק, אלא למה שבה שהיא יפת תואר, שהוא חלק הטוב הדומה לנפש הטהורה. וכפי זה הגם שכעורה האשה בכלל ההיתר, כי אינו חוזר יפת תואר לגולם הנגלה, כי אליו לא ימשך תאות ישראל במצב זה, עיי"ש.

בודאי היה אשת יפת תואר

אמנם לא נחא ליה למרייהו לימא הכי, שהרי הש"ס מפורש בכמה מקומות מענין אשת יפת תואר, כמו שאיתא בגמ' (קידושין עו:): ת' מאות ילדים¹ היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר, וכן תמר תוכיח, ועוד רבים לעצמה.

בענין הרהור כדיבור

"והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר" (כג:טו). מה שכתב לדחות הראיה שהבאתי, דהיכא כדיבור הוא כמעשה, שבדיבורו איתעבד מעשה לא אמרינן הרהור כדיבור, מדאיצטריך גבי הקדש קרא (שמות לה:ה) ד"כל נדיב לבו", דמהני גמר בלבו, ות"ל משום דהרהור כדיבור דמי. וכתבת דשאני התם דכתיב (דברים כג:כד) "מוצא שפתך תשמור", והוה אמינא דהרהור לאו כדיבור דמי, דבכל מקום דכתיב "מוצא שפתך" או "לבטא בשפתים" (ויקרא ה:ד) כולי עלמא מודה דלא מהני מחשבה שבלב.

ראיה שהרהור כדיבור דמי

אינני יודע מנ"ל הא, והלוא בקריאת שמע דכתיב (דברים ו:ז) "ודברת בם", ואפילו הכי אמרינן (ברכות כ:): למ"ד הרהור כדיבור דמי שמהני. ובשבת (קג). פריך אהא דדריש (ישע' נח:יג) "ודבר דבר" - דיבור אסור הרהור מותר, אלמא הרהור לאו כדיבור דמי, מרבי יוחנן דאמר בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ. ומשני, שאני התם דכתיב 'והיה מחניך קדוש' וליכא, ואמאי לא משני משום דכתיב 'דבר', בעינן דיבור דוקא. אלא על כרחך נהי דכתיב דיבור, מ"מ כיון דהרהור כדיבור דמי שפיר דמי. וא"כ הכי נמי היכא דכתיב 'בשפתים' דהיינו דיבור, מ"מ אי הרהור כדיבור דמי שפיר דמי. ואין לומר דבשפתים משמע למעט הרהור ולא דבר ודברת, שהרי התם פריך, ה"נ כתיב "ולא יראה בך ערות דבר" (דברים כג:טו), ומשני האי מבעי ליה לכדר"י וכו', אלמא דמ'דבר' ממעטינן הרהור כמו משפתים, וא"כ ה"ה מ'ודברת', ואפילו הכי אי הרהור כדיבור דמי מהני הרהור. ואם כן ה"ה דכתיב 'בשפתים' דבעינן דיבור, נמי אמרינן דאי הרהור כדיבור דמי מהני הרהור. ולפ"ז תקשי למה לי קרא בהקדש דמהני בלב, וע"כ משום דהיכא דמדיבורי איתעבד מעשה ל"ש הרהור כדיבור.

בקריאת שמע כתיב 'על לבבך'

הן אמת שראיתי בתוס' ר"י החסיד על ברכות, שכתב דהא דבקריאת שמע הרהור כדיבור דמי אע"ג דכתיב 'ודברת בם', היינו מדכתיב 'על לבבך' - אחר כוונת הלב הן הן הדברים, ע"ש. ולפ"ז גם בהקדש צריך קרא ד'כל נדיב לבו' דהרהור כדיבור דמי,

¹ כתב הערוך לנר (סנהדרין כ. ד"ה ד' מאות): לכאורה תמוה דאיך אפשר שיהיו לו מח"י נשים אשר לא היו כולם אשת יפת תואר שיהיו לו מנשיו יפי תואר ד' מאות ילדים. וראיתי ברש"י בקדושין שנשמר מזה, וכתב דלאו בני דוד, אלא בני שאר אנשי ישראל היו, ע"ש [גם מכאן מבואר שאשה יפת תואר היה]. אכן התוס' רי"ד בקידושין הביא בשם אחד מגדולי הראשונים פירוש אחר, דודאי בני דוד היו מאותן יפת תואר שבא עליהן במלחמה ולא לקחם לנשים, והם לא היו בכלל י"ח והותרו לו.

אלא דלדבריו כל דברין אינם כלום, דהא דפיגול במחשבה תליה בפלוגתא אי הרהור כדיבור דמי אע"ג דגם בפיגול כתיב 'דבר' ו'לא יחשב', מ"מ כיון דתליה בדרשא דקרא, א"כ אין ראייה דמ"ד דדריש קרא דקריאת שמע להרהור כדיבור דמי דדריש נמי קרא דפיגול לזה. וכל דברין אינם אלא לשיטות רבינו יונה ושאר פוסקים דלא ס"ל טעמא גבי קר"ש מקרא ד'על לבבך' רק מסברא, שהרי ר"י שם הכריע להלכה דהרהור כדיבור דמי, מהא דשבת שם ע"ש. ולדברי ר"י החסיד אין ראייה משם כמו שכתב הוא עצמו להדיא, ולשיטות רבינו יונה ופוסקים ראייה שלי שפיר כנ"ל ואין להאריך בזה.

אצל מחניך קדוש הרהור כדיבור

מיהו הא לא קשיא לשיטות ר"י החסיד מאי פריך בשבת שם, ה"נ כתיב 'ולא יראה בך ערות דבר', ומאי קושיא הא כתיב נמי 'והיה מחניך קדוש', ולכן שפיר הרהור כדיבור. אבל גבי שבת לא כתיב אלא 'ודבר דבר', לכן הרהור לאו כדיבור, דהא גבי קריאת שמע נמי מצרכינן 'על לבבך' דהרהור כדיבור דמי, דזה אינו, ד'והיה מחניך קדוש' אינו מרבה כלל הרהור, אלא דאינו ממעט הרהור, וכמו שכתב רש"י שם 'והיה מחניך קדוש' (בית שערים או"ח סי' שכ"ו) ולא כתיב ביה 'דבר', ע"ש.

דברי אלקים חיים

מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ה

ליל ששי - שיעור חורש"י

עו:) אמרו על הפסוק 'וכראות שאל את דוד יוצא לקראת הפלישתי אמר אל אבנר שר הצבא בן מי זה הנער אבנר' (ש"א יז:נה), שלא שאל שאל מי הוא דוד, שהרי כבר הכירו, אלא שאל מאיזה שורש הוא בא. אם מפרץ הוא בא, הרי יש בזה רמז שהוא ראוי למלכות, כי לשון פרץ מרמז על כח המלכות, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות עו:; ב"ק ס:) 'מלך פורץ לעשות לו דרך ואין ממחין בידו'. ואם מִזְרַח הוא בא, אין בזה רמז למלכות, אלא 'חשיבא בעלמא' הוא.

ומה גרם לשאול לשאול כן. משום שנאמר 'וילבש שאל את דוד מדיו' (שם:לה), ודרשו חז"ל שהיו כמדתו, אף שבשאלו נאמר 'משכמו ומעלה גבוה מכל העם' (ט:ב). כשראה שאל שבגדי המלכות מתאימים לדוד, הבין שיש כאן סימן של מלכות.

אמר דואג האדומי: עד שאתה שואל עליו אם הוא ראוי למלכות, שאל עליו אם הוא ראוי לבוא בקהל, שהרי הוא בא מרות המואביה, ובתורה נאמר 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' (דברים כג:ד). השיב אבנר: כבר שנינו, עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית.

והקשה דואג, אם כן נאמר גם ממזר ולא ממזרת, וכן מצרי ולא מצרית. אלא שכאן

"לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקלך. ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם, ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה, כי אהבך ה' אלקיך. לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם" (דברים כג:ד-ז).

וצריך להבין, מהו גודל החטא של 'אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים', עד שבעבורו נאמר על עמוני ומואבי 'לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם'. אמת שגם שכרו את בלעם בן בעור לקלל את ישראל, אבל עדיין צריך ביאור למה חטא זה גורם פסול לדורות עד עולם, עד שנאמר עליהם 'לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם'.

עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית

והנה חז"ל דרשו (יבמות עו:) 'עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית'. ולכן, אף שנאמר 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'', אין האיסור אלא בזכרים, אבל עמונית ומואבית מותרות לבוא בקהל.

ועל זה היתה השאלה בימי דוד המלך, שהיה בא מרות המואביה. בגמרא (יבמות

פ"ז סי' ל"ג) ובטור (יו"ד סי' ק') בשם יש אומרים, וכן כתב הרשב"א בתורת הבית בשם רבינו שמשון, שבריה בטלה בתק"ס. ויש לומר, כי בדור הראשון יש לבן חצי חלק מאביו, ובדור שני רביע, ובדור שלישי שמינית, וכן הולך ופוחת, עד שבדור תשיעי יש בו רק חלק תקי"ב, ובדור עשירי הוא כבר פחות מחלק האלף. והיה מקום לומר שכבר נתבטל חלק הממזרות לגמרי כדין בריה. לכך אמרה תורה 'גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'". ועל דרך זה יש לפרש גם בעמון ומואב, שהיה מקום לומר שבדור עשירי כבר נתבטל שורשם, לכך נאמר 'גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה'".

ובגמרא (סנהדרין צד.) אמרו על 'ויחד יתרו' (שמות יח:ט), שנעשה בשרו חדודין חדודין, שהיה מיצר על איבוד מצרים. ועל זה אמרו 'גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה', ומובא ברש"י שם עה"ת. ויש לפרש גם בזה, שנקט הגמרא עשרה דרי, משום שאחר עשרה דורות כבר נתבטל אותו שורש לגמרי.

אין דרכה של אשה לקדם

בגמרא הקשו, שהיה להם לאנשים לקדם את האנשים ולנשים לקדם את הנשים, וא"כ היו צריכות גם הנשים להיות בכלל האיסור. ותיצרו משום שנאמר 'כל כבודה בת מלך פנימה' (תהלים מה:יד), או ממה שנאמר 'ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל' (בראשית יח:ט), שמקומה של אשה בפנים.

וכ"ק מרן אאדמו"ר זצוק"ל היה רגיל להזכיר בזה את דברי המהרש"ל (יבמות שם). שאין הפשט שבנות מואב ועמון לא היו יוצאות, שהרי דרכן היתה לצאת מן

גילתה התורה טעם האיסור, 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים' (שם:ה), ודרכו של איש לקדם, ואין דרכה של אשה לקדם. ועדיין הקשה דואג, שהיה להם לאנשים לקדם את האנשים, ולנשים לקדם את הנשים. על זה שתק אבנר. הלך ושאל בבית המדרש, ואמרו לו: הלכה היא, עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית. וכן בא עמשא ואמר: כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי.

ומה שטען דואג למה לא קדמו הנשים את הנשים, תירצו בגמרא משום שנאמר 'כל כבודה בת מלך פנימה' (תהלים מה:יד), ויש שלמדו כן ממה שנאמר אצל שרה אמנו 'ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל' (בראשית יח:ט), שמקומה בפנים.

ועל זה דרש רבא מה שאמר דוד המלך 'אנה ה' כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי' (תהלים קטז:טז). אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, שני מוסרות שהיו עלי פתחת - האחד מצד רות המואביה שממנה בא דוד, והשני מצד נעמה העמונית שממנה יצא רחבעם, ונתגלה שההלכה היא עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית.

גם דור עשירי

ובדרך אגב יש להזכיר דבר נאה בשם הגאון מפלאצק זי"ע (מלא העומר פ' כי תצא ד"ה לא יבוא ממזר), שביאר מה שנאמר בממזר 'לא יבוא ממזר בקהל ה', גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה' (דברים כג:ג), וכן נאמר בענין עמון ומואב 'גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' (שם:ד).

ביאור הדבר הוא ע"פ דברי הירושלמי (תרומות פ"ה ה"ה) המובאים ברא"ש (חולין

קט). באריכות, שלא היו נותנים פת לעני, ולא רצו ליתן כלום לאחרים, ומי שנתן לעני היו מענישים אותו.

וכן כאשר הכניס לוט אורחים לביתו, נאמר 'ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית' (בראשית יט:ד), ואמרו לו 'איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו' (שם:ה). וכשביקש לוט להגן עליהם, אמרו לו 'האחד בא לגור וישפט שפוט, עתה נרע לך מהם' (שם:ט).

וכך אמרו במשנה (אבות פ"ה מ"י) 'שלי שלי ושלך שלך, זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום'. היינו שאף שאינו נוטל משל חבריו, מ"מ כל חייו הם רק לעצמו - אין לו רצון להטיב לאחר, ואין לו שייכות לצערו של חבריו. זוהי מדת סדום.

וביאר המפרשים, שחטא סדום לא היה רק שלא עשו חסד בפועל, אלא שהיתה זו שיטה שלימה - לא רצו שיהיה לאדם עסק עם חבריו כלל. האדם חי לעצמו בלבד, ואינו רוצה לישא בעול עם שום אדם.^א

וידוע בשם רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע, כי הקב"ה ברא את העולם כדי שיהיה האדם נותן ומשפיע, גומל חסד ומטיב עם הבריות. וכאשר אדם חי רק לעצמו, הרי הוא עומד כנגד תכלית הבריאה. ויש לומר שלכן נתהפכה סדום, כי היתה היפך תכלית הבריאה.^ב

הבית אפילו לזנות, ולא עליהן נאמר 'כל כבודה בת מלך פנימה'. ועוד, מה הראיה משרה אמנו לבנות מואב ועמון. אלא הכוונה היא מצד בנות ישראל, שהן היו צנועות, בבחינת 'כל כבודה בת מלך פנימה'. ולכן לא היה שייך שנשי עמון ומואב יצאו לקראתן, כי בנות ישראל לא היו מצויות בחוץ באופן זה. ומטעם זה לא היה מקום לתבוע מן הנשים לקדם אותן. אבל האנשים, שדרכם לצאת לקראת האנשים היו מחויבים בזה. וכיון שלא קדמו את ישראל בלחם ובמים, נתגלה בזה שורשם הרע.

שורש החטא של עמון ומואב

וצריך להבין מה נתגלה בזה שלא קידמו את ישראל בלחם ובמים, הלוא לכאורה אין כאן אלא חסרון חסד שהיה פעם אחת, ולמה מחמת זה נאמר 'לא תדרוש שלוםם וטובתם כל ימך לעולם' (דברים כג:ז).

אמנם באמת יש בזה עומק גדול. מצינו בתורה עונש נורא שנעשה בסדום - 'וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. ויהפך את הערים האל ואת כל הככר ואת כל יושבי הערים וצמח האדמה' (בראשית יט:כד-כה). כמעט אין אנו מוצאים עונש נורא כזה, חוץ מן המבול, שהקב"ה הפך עיר שלימה.

ובמה חטאו אנשי סדום. כתב הנביא 'יחזקאל ויד עני ואביון לא החזיקה' (יחזקאל טז:מט). וכדאיתא בגמרא (סנהדרין

^א אומרים העולם בדרך צחות על 'אנכי ולא יהיה לך', שהאדם אומר: 'אנכי' - העיקר הוא אני, ולא יהיה לך' - ולחבירי לא יהיה. זהו שורש מדת סדום, שהאדם שקוע בעצמו ואינו חפץ שיהיה לחבירו טובה.

^ב כ"כ בנו בהקדמתו לספר נפש החיים על אביו רבי חיים מוואלאז'ין, בזה הלשון 'והיה רגיל להוכיח

יוצאים לקראת ישראל בלחם ובמים, היו מראים בזה ששברו את שורשם הרע ותיקנו את מדת סדום שהיתה טבועה בהם. שהרי היצר המיוחד של סדום היה שלא לעשות חסד ולא לחשוב על הזולת. לכן כשעמון ומואב, היוצאים משורש סדום, לא קידמו את ישראל בלחם ובמים, נתגלה שלא נשתנה אצלם כלום. אותה מדת סדום נשארה בהם, שאינם חושבים על הזולת ואינם רוצים להטיב עמו. לכן נאמר 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', כי מדה כזאת אינה יכולה להיכנס לתוך כלל ישראל.

וזהו שנאמר בעמון ומואב 'לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם'. כי הם עמדו כנגד מדת החסד. לא קידמו את ישראל בלחם ובמים, ולא מחמת מקרה בלבד, אלא מפני שורש של מדת סדום - מי שאינו רוצה לחשוב על הזולת, אין לו מקום בקהל ה'.

כלל ישראל הוא עם של חסד. אברהם אבינו נטע בנו את מדת החסד, כמו שנאמר 'למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט' (בראשית יח:ט). לכן מדת עמון ומואב, שהיא היפך החסד, אינה יכולה להיכנס בכלל ישראל.

*

חיזוק לאחר חטא המרגלים

היום הוא יום ההילולא של הרה"ק רבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, שהיה רבם של רבים מצדיקי פולין, תלמידו של היהודי הקדוש והרה"ק הרבי מלובלין זי"ע.

עמון ומואב משורש סדום

והנה מכל תושבי סדום נשארה משפחה אחת - לוט ושתי בנותיו, ומהן יצאו עמון ומואב, ככתוב בפ' וירא (בראשית יט:לז-לח). מצד אחד הוצרכו להישאר, מפני שממואב עתידה לצאת רות המואביה שממנה יצא דוד המלך, ומעמון עתידה לצאת נעמה העמונית, אמו של רחבעם, וכדאיתא בגמרא (ב"ק לח.). אבל מאידך, השורש שלהם היה שורש סדום, שורש של אדם שאינו רוצה להטיב עם חבריו.

ואמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"א) 'איזהו גבור, הכובש את יצרו'. וביאר התוספות יום טוב שם, וכן כתב בעבודת ישראל שם, שהכוונה היא ליצר המיוחד לו. לכל אדם יש נקודה מיוחדת שבה היצר הרע מתגבר עליו. אחד מתנסה בכעס, אחד בגאווה, אחד בתאוות, ואחד בקמצנות ובחוסר נשיאת עול עם חבריו. ולכל אחד יש לעשות מאמצים יתירים לכבוש את יצרו המיוחד.

וכדברי הרמב"ם (הל' דעות פ"ב ה"ב) שאם האדם נמשך במדה אחת לקצה אחד, צריך להרחיק עצמו אל הקצה השני עד שתיעקר ממנו המדה הרעה. כגון אם הוא בעל חימה, אומרים לו להנהיג עצמו שאם הוכה וקולל לא ירגיש כלל, וילך בדרך זו זמן מרובה עד שתיעקר החימה מלבו. וכן בשאר כל הדיעות, אם היה רחוק לקצה האחד, ירחיק עצמו לקצה השני וינהוג בו זמן רב, עד שיחזור לדרך הטובה, שהיא המדה הבינונית שבכל דעה ודעה.

ומעתה מובן היטב. אילו היו עמון ומואב

'אמרי ליה רבנן לריב"ל, אתו דרדקי האידינא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כווייהו. אלף"ף ביי"ת, אלף בינה. גימ"ל דל"ת, גמול דלים. מאי טעמא פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת, שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים. ומאי טעמא פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל, דלימציה ליה נפשיה. ומאי טעמא מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל, דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה. ה"ו, זה שמו של הקב"ה'.

וכתב באוהב ישראל (פ' עקב ד"ה ויענך וירעבך ויאכלך), שמובא במדרש שבמן היו ישראל מרגישים כל הטעמים חוץ מטעם דגים שלא היה בו. וביאר בזה עפ"מ שאמרו חז"ל שג' ד' רומז ל'גמול דלים'. הג' הוא המשפיע, והד' הוא המקבל, שאין לו משלו כלום אלא מה שמקבל מן המשפיע. ולכן הד' מחזירה פניו מן הג', כי מי שאוכל משל אחרים יש לו בושא להסתכל בפני הנותן, והוא בחינת נהמא דכיסופא.

אבל 'דג' נכתב להפך, ד' ואח"כ ג'. והיינו שכאן המקבל מעורר תחילה את המשפיע בבחינת איתערותא דלתתא. וע"י שהוא מעורר את השפע מלמטה, אין זו קבלה של בושא, שהרי גם הוא פעל ועורר את ההשפעה. ולכן 'דג' רומז למדריגה שאין בה נהמא דכיסופא, כי המקבל אינו רק מקבל, אלא גם מעורר ופועל.

ועל כן במן לא היה טעם דג, כי המן ירד מן השמים בלי איתערותא דלתתא. וכמו שנאמר 'והמן כזרע גד הוא' (במדבר יא:ז), ג"ד דוקא, שהג' קודמת לד', המשפיע קודם למקבל. אבל בחינת ד"ג, שהד'

הקשה הרה"ק רבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, למה נסמכו פרשיות חלה ונסכים לחטא המרגלים, מה ענין חלה ונסכים לחטא המרגלים. ואמר כדרכו בקודש, שלאחר חטא המרגלים היו ישראל שבורים מאד - שמעו שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ ישראל, ונשבר לבם בקרבם. אמר הקב"ה כביכול שצריך ליתן להם חיזוק, מעט 'לעקעץ ובראנפן', חלה ונסכים, כדי שלא יהיו שבורים לגמרי. חלה רומזת למאפה, ונסכים לין.

ובזה רמזה התורה שאף לאחר נפילה קשה צריך לחזק את ישראל שלא יפלו ליאוש. ודברי צדיקים צריכים ביאור, כי בודאי אין הכוונה למליצה בלבד, אלא יש בזה עומק גדול בעבודת ה'.

מה היה חטא המרגלים

וידוע מספרים הקדושים, מה היתה מחשבת המרגלים. במדבר אכלו ישראל מן השמים, ולא היו צריכים לעמול לפרנסתם, וכדברי חז"ל (מכילתא בשלח, מס' דויסע, פרשה ב') 'לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן'. אדם יושב באהלו, המן יורד לו, הבגדים אינם בלים, וכל צרכיו מזומנים לו, ויכול לעסוק בתורה בלי טרדה.

אבל בארץ ישראל יצטרכו לחרוש ולזרוע, לעסוק בשדה ובכרם, כל אחד תחת גפנו ותחת תאנתו. חששו המרגלים שמא בעלייתם לארץ ישראל יפסידו את מדריגת התורה שהיתה להם במדבר. ולכאורה היתה זו טענה גדולה, ומה היתה התביעה עליהם.¹

ונקדים מה שאמרו בגמרא (שבת קד.)

¹ כ"כ בלקוטי תורה (שלח ד"ה שלח לך אנשים) ושפת אמת (שלח תרמ"א).

היה במדבר טעם דג, היינו שלא היה שייך כל כך חיבור הד' עם הג', כי לא היה עני ולא היה נותן.

וזה היה טעות המרגלים. במדבר אמנם היו ישראל במדריגה גבוהה מאד, אבל היה חסר שם ענין גדול של חסד ונתינה - כל אחד קיבל את המן שלו, ולא היה צריך לתת לחבירו. לא היה צריך לתת תרומה ומעשר, לא חלה, לא ביכורים, ולא מתנות עניים - הכל היה מזומן לכל אחד ואחד, ולא נבנתה שם עבודת האדם על נתינה משלו לאחרים.

אבל בארץ ישראל, כאשר אדם זורע וקוצר, נפתחת לפניו עבודה חדשה. הוא צריך לתת ביכורים, תרומה, מעשר ראשון, מעשר שני, מעשר עני, חלה, לקט, שכחה ופאה. שם אין עבודתו רק לקבל שפע מן השמים, אלא לגלות שהשפע שניתן לו צריך לעבור על ידו לאחרים. האדם נעשה כלי של השפעה וחסד.

וזהו כוונת התיקון שנאמר מיד לאחר חטא המרגלים בפרשיות חלה ונסכים. לאחר שנכשלו ברצון להישאר במדבר, במקום שכל אחד מקבל לעצמו מן השמים, באה התורה ומלמדת שעיקר עבודת ארץ ישראל היא נתינה. חלה ונסכים הם מה שאדם נותן מחלקו להשי"ת ולכהנים. בזה מתקנים את חטא המרגלים, כי תכלית הכניסה לארץ אינה ירידה ממדריגת המדבר, אלא עליה ע"י שהוא נותן ומשפיע לאחרים.

וזהו עומק דברי הרה"ק רבי ר' בונם זי"ע, שלאחר חטא המרגלים נתן להם הקב"ה כביכול 'לעקעץ ובראנפן', חלה ונסכים, לחזקם כענין 'לעקעץ ובראנפן' באחדות,

מקדימה את הג', דהיינו שהמקבל מעורר את השפע, לא היתה במן. וזהו שאמרו ישראל 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם' (שם יא:ה), שהזכירו בחינת דגה, ד' לפני ג', בחינת איתערותא דלתתא, שעל ידה אין הבושה של מקבל מתנת חנם.

עוד איתא בסיפורו של שבת (דרוש ב' פרק ב' מאמר ד') בשם הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע, שע"י מדת הצדקה מתהפכות אותיות ג"ד עצמן לאותיות ה"ו. כי כאשר הג' גומלת חסד עם הד', נעשה מן הד' אות ה' [שמקבלת הרגל השמאלי של הג'], ומן הג' [נשארת צורת] אות ו'. נמצא שע"י גמילות חסדים נעשה ענין ה"ו שמו של הקב"ה. וזהו גם מה שאמרו חז"ל (ב"ב ט.) שהנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות, כי י"א הוא בגימטריא ו"ה.

ולפ"ז יש לומר, שבמדבר לא היה שייך כל כך ענין זה של גמילות חסדים בגשמיות. שהרי לכל אחד ירד מן, וכל אחד קיבל צרכיו מן השמים. גם הבגדים לא בלו, ואף גדלו עם הקטנים, וכמו שנאמר 'שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה' (דברים ח:ד), וכן נאמר 'לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך' (שם כט:ד).

וברש"י (ח:ד) מן המדרש (דב"ר ז' י"א), כתב: 'ואף קטניהם, כמו שהיו גדלים היה גדל לבושם עמם, כלבוש הזה של חומט (snail) שגדל עמו'. וכן הענן היה משפסף ומלבן את הבגדים. נמצא שלא היה מקום לנתינה לזולת, כי הכל היה מזומן לכל אחד ואחד מן השמים. ולכן יש לומר שלא

על יהודי אחר, בזה נפתחים לפניו שערים גדולים.

הגה"צ **רבי דניאל פריש זצ"ל**, בעל מתוק מדבש על הזוהר, הלך פעם אצל הרה"ק ר' איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל באנטוורפן. וראה שם את חתנו, כ"ק אדמו"ר רבי **יאנקעלע מפשעווארסק זצ"ל**, שהיה עוסק לפני התפילה בדיבור עם אנשים ובנתינת שלום. תמה ושאל אותו, איך חסידישער איד עוסק לפני התפילה בדברים אלו. השיבו לו: לפני התפילה אומרים 'הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך'. וכי די לומר זאת בלבד, צריך גם לקיים זאת בפועל - לתת שלום ליהודי, לשמחו, לחזקו, ולהראות לו פנים טובות.

חסד אינו רק ממון. לפעמים אדם יכול לתת כסף, ולפעמים אינו יכול. אבל הוא יכול לתת מילה טובה, חיוך, שלום עליכם, והתעניינות אמיתית - גם זה חסד גדול, ולפעמים מציל נפש ממש.

ההכנה לימים הנוראים

נמצאים אנו בימים גדולים, ימי אלול וההכנה לימים הנוראים. העבודה הגדולה היא להרבות בתורה ובתפילה, אבל אין לשכוח את חלק החסד. אדרבה, חסד הוא מן ההכנות הגדולות ביותר ליום הדין.

והנה בימי אלול העבודה הזאת נוגעת ביותר. בסידורים מובא (כן הוא בבני יששכר חודש אלול מאמר א' אות א'), שצירוף שם הוי"ה של חודש אלול יוצא מן הפסוק 'וצדקה תהיה לנך כִּי' (דברים

ועוד יבוא הזמן לתת. עוד תוכל להפריש חלה, להביא נסכים, לעשות חסד, ולהפוך את הקבלה להשפעה. ועי"ז נעשה מן ג"ד ה"ו, ונשלם שם שמים ע"י עבודת האדם.¹

חסד בגוף ובמון

וזהו יסוד גדול בעבודת האדם. בלי גמילות חסדים אין שלימות. אדם אינו יכול להיות עסוק רק בעצמו, אפילו אם הוא עסוק בדברים טובים. צריך שיהיה לו לב לזולת, לעזור לאחרים בגשמיות וברוחניות.

וכתב בספר **לקט יושר** בשם רבו בעל **תרומת הדשן** (דרשת שבת שובה) שדרש על הפסוק 'מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו' (משלי יט:ז), שמי שנותן צדקה לעני נחשב כביכול כמלוה להקב"ה. ומאחר שאמרו חז"ל (סנהדרין לא:): עה"פ 'ועבד לווה לאיש מלוה' (משלי כב:ז), אם מלוה אמר ללוה נלך לב"ד הגדול, כופין הלוה לילך אחר המלוה, נמצא שביום הדין יכול האדם לבקש כביכול שידונוהו בבית דין הגדול, היינו בבית דין של מדת הרחמים. ולכך כל אדם יתן צדקה כדי שיהיה הוא המלוה.

ומסופר על **הצמח צדק זי"ע**, שכמה זמן השתוקק לראות את זקנו בעל התניא זי"ע בגילוי, ולא זכה לכך. פעם הלך להתפלל ופגשו יהודי שביקש ממנו הלואה. בתחילה אמר לו שיבוא לאחר התפילה. אולם מיד חשב לעצמו, אולי צריך הוא את הכסף עכשיו. חזר לביתו, נתן לו את הכסף, ואז זכה לראות את בעל התניא בגילוי. כי כאשר אדם חושב

¹ לצעם הענין שפרשת נסכים וחלה נאמרה אחר חטא המרגלים כדי לחזקם ולנחמם שעתידים הם לבוא לארץ ישראל, מצינו כן ברמב"ן ובאבן עזרא בתחילת פרשת נסכים, על הפסוק 'כי תבואו אל ארץ מושבותיכם וגו' (במדבר טו:ב). וכעין זה ברש"י שם 'בישר להם שיכנסו לארץ'.

שאמרו חז"ל (שבת קנא): 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים'. וא"כ, כאשר אדם רוצה שירחמו עליו מן השמים, עליו לרחם תחילה על הבריות. ולזה אמר דוד המלך 'מהר יקדמונו רחמין כי דלוננו מאד' (תהלים עט:ח). כי המדה היא שאחר שמרחם על הבריות, מרחמין עליו מן השמים. אבל אנו מבקשים: 'מהר יקדמונו רחמין', שיקדמו רחמין קודם שאני מרחם, 'כי דלוננו מאד' (שם), ואין בידינו ליתן צדקה ולרחם על הבריות תחילה. על כן תן לנו תחילה כדי שנוכל לרחם על אחרים.

זהו דבר גדול. גם כאשר אדם מבקש לעצמו, יבקש באופן שיוכל להיטיב לאחרים. רבש"ע, תן לי כדי שאוכל לתת. רחם עלי כדי שאוכל לרחם על הבריות.

שמעתי בשם החפץ חיים, שפעם בא אליו אדם שהרופאים אמרו לו שלא נשאר לו זמן רב לחיות רח"ל. אמר לו החפץ חיים: תעשה חסד עם יהודי אחר. מה שאדם חושב על אחר ועושה חסד עם אחר, זה מה שנשאר עמו לנצח.

כי אדם אינו לוקח עמו מן העולם את מה שאסף לעצמו, אלא את מה שנתן לאחרים. חסד שאדם עושה עם יהודי, מילה טובה שאמר, עזרה שהושיט, נשיאת עול שנשא, כל זה נשאר לנצח.

וכאשר אדם נותן עצמו לאחרים, אומר לו הקב"ה כביכול: כשם שאתה נותן עצמך לבני, כך אני נותן עצמי לך. מידה כנגד מידה. ואם אתה דואג לצרכי בני, גם אני אדאג לצרכיך. אלא שהקב"ה נותן הרבה יותר ממה שאדם מסוגל לתת, שהרי כל מה שיש לנו הוא ממנו יתברך.

ויבה) האותיות האחרונות הן ה'-ה'-ו'-י', וזהו צירוף חודש אלול.

ולמה דוקא 'וצדקה תהיה לנו כי'. כי חודש אלול הוא זמן ההכנה לימים הנוראים, וההכנה הגדולה ביותר היא צדקה וחסד, שיהיה לאדם לב לזולת. כשאדם נותן צדקה, וכשהוא חושב על יהודי אחר, בזה הוא מעורר עליו רחמים מן השמים.

וכדאיאת בתולדות **יעקב יוסף** (פ' עקב ד"ה והלכת בדרכיו), ובקדושת לוי (פ' נשא ד"ה וידבר ה') בשם הבעל שם טוב, שמה שאדם עושה למטה, כך הבורא ברוך הוא כביכול עושה עמו. לכך יש לו לאדם ליתן צדקה ולרחם על העניים, ועי"ז נתעורר מדת החסד ומדת הרחמים למעלה בכל העולמות.

וזהו 'ה' צלך' (תהלים קכא:ה), שכמו שהצל עושה מה שהאדם עושה, כך הבורא ברוך הוא כביכול מתנהג עם האדם כפי הנהגתו. וזהו 'דע מה למעלה ממך' (אבות פ"ב מ"א), היינו ממך תדע איזו מדה מתעוררת למעלה. וכן נאמר 'ונתן לך רחמים ורחמך' (דברים יג:יח).

וכתב הרמב"ן (שמות ג:יג ד"ה ואמרו לי מה שמו) בשם מדרש אגדה (מנורת המאור פרק הצדקה), מהו 'אהיה אשר אהיה' (שמות ג:יד). כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך. אם פותחין את ידיהם ועושין צדקה, אף אני אפתח את ידי, שנאמר 'יפתח ה' לך את אוצרו הטוב' (דברים כח:יב). ואם אינן פותחין את ידיהם, מה כתוב שם, "הן יעצור במים ויבשו וגו'" (איוב יב:טו).

והמהרש"א (חידושי אגדות שבת קנא: ד"ה מרחמין) מפרש הפסוק 'מהר יקדמונו רחמין כי דלוננו מאד' (תהלים עט:ח), עפ"מ

הוא צריך להושיט יד ליהודי אחר. כשאדם מושיט יד לחבירו, בגשמיות או ברוחניות, הוא מעורר עליו יד רחמים מן השמים.

מתאמרי בשם צדיקים, שבחודש אלול אפילו הדגים שבמים רועדים מאימת הדין. ושמעתי משמיה דהרה"ק ר' דוד'ל מטאלנא זי"ע בדרך צחות, דזהו דוקא בדגים, מפני שידוע מדברי האר"י הקדוש (מרפא לנפש דף י"ח ע"א; תיקוני תשובה פ"י ד"ה וצדיקים בני תורה, נדפס בסוף ספר מאה קשיטה להרמ"ע מפאנו), שצדיקים הצריכים עוד תיקון ומירוק מתגלגלים בדגים. ולכן הדגים שיש בהם נשמות צדיקים מרגישים את פחד אלול ורועדים מאימת הדין.

ועוד יש לפרש בדרך רמז, שלא יהיה האדם בבחינת 'דג', דהיינו ד' קודם ג', שהדל צריך לרדוף אחר הגומל ולבקש ממנו. אלא צריך להיות בבחינת 'גד', ג' קודם ד', שהגומל הולך אחר הדל ומבקש להטיב עמו. וזהו הרמז במה שהדגים רועדים באלול, שהפחד הוא שמא נשאר האדם בבחינת 'דג', שהדל צריך לרדוף אחריו, ולא נתעלה להיות בבחינת 'גד', שהגומל רודף אחר הדל לעשות עמו חסד.

ולא תמיד צריך לעשות דבר גדול. לפעמים די במילה טובה, בעצה טובה, בהלואה קטנה, בנשיאת עול ובהקשבה. כל דבר שאדם עושה מתוך מחשבה על הזולת הוא יד של חסד.

ומזה יש ללמוד כמה חשובה אמירת 'שלום'. שהרי אמרו בגמרא (ב"מ עה:) שאפילו הקדמת שלום שלא היה רגיל בה, יש לה חשיבות לענין ריבית. הרי שגם

יד של חסד

אמר הרה"ק ר' דוד מדינוב זי"ע בשם אביו הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע, בשם צדיקים, שמראש חודש אלול מאיר ברקיע כעין תבנית יד לקבל את השבים, והדבר נמשך עד אחר חנוכה (כ"כ בספר בני בנימין לרבי יוסף בנימין רייך אב"ד העליטש, נכד הבני יששכר). ויש להבין מהי אותה יד.

והנה כתב התומר דבורה להרמ"ק (פרק א' מדה ו' כי חפץ חסד הוא) דבר נפלא. יש היכל ידוע שבו מלאכים ממונים לקבל גמילות חסדים שאדם עושה בעולם הזה. וכאשר מדת הדין מקטרגת על ישראל, מיד אותם מלאכים מראים את החסד ההוא, והקב"ה מרחם על ישראל מפני שהוא חפץ חסד. ואף אם הם חייבים, אם הם גומלים חסד זה עם זה, הקב"ה מרחם עליהם.

ומוסיף שם, שכך היה בזמן החורבן, שהיה הדין מתחזק עד שביקש לכלות את הכל, וכתוב 'וירא לכרובים תבנית יד אדם תחת כנפיהם' (יחזקאל יח:). והיינו שאמר הקב"ה לגבריאל: הם גומלים חסדים אלו עם אלו, ואף אם הם חייבים, ניצולו והיה להם שארית. וכן הוא במדרש (ויק"ר אמור כ"ו ח').

ועל דרך זה אמרו בגמרא בענין החורבן (יומא עז.) 'אילמלא לא נצטננו גחלים מידו של כרוב לידו של גבריאל, לא נשתיריו משונאיהן של ישראל שריד ופליט'. והענין הוא, שכאשר יש בישראל יד המושטת לעזור לחבירו - יד של חסד, היא מצלת את כלל ישראל מן הדין.

וזהו ענין היד המושטת בימי אלול. הקב"ה מושיט יד לקבל שבים, והאדם גם

ומבורכת, בכלליות ובפרטיות, ברוחניות ובגשמיות.

יתן השי"ת בריאות ואריכות ימים, הרחבת הדעת ושמחת החיים, נחת דקדושה, שידוכים טובים לכל הצריכים לכך, מנוחת הנפש, פרנסה בניקל ובהרחבה, ממון כשר ונקי, ויכולת לעבוד את השי"ת בלב שמח.

ונזכה כולנו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים, מתוך שמחה וטוב לבב. והקב"ה יעזור שתהיה השנה הזאת שנה של רחמים וחסדים. ונזכה לגאולה שלימה מתוך רחמים וחסדים במהרה בימינו אמן.

ליל ש"ק - חת"ק

כשמגיע לאדם איזה שמחה - לדבק השמחה למעלה בבורא ברוך הוא

אוּלֵּי לבאר הענין קצת יותר בהקדם הקדושת לוי עה"פ "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך" (דברים כב:ח). הכלל הוא, כשמגיע לאדם איזה שמחה מהבורא ברוך הוא, אזי יראה לדבר דיבורים להביא השמחה באותיות בתורה ובתפלה ושירות ותשבחות, בכדי לדבק השמחה למעלה בבורא ברוך הוא.

וזהו הרמז 'כי תבנה בית חדש', כשמגיע לך שמחה חדשה, 'ועשית מעקה', לעלות השמחה למעלה ע"י אותיות כנ"ל. וזהו 'מעקה', כי המעקה יבנה למעלה למעלה. וזהו הרמז 'לגגך', כדי להביא השמחה באותיות. וידוע כי כח המנענע בכל האותיות הוא השם הוי"ה ברוך הוא, הרצון באותיות משם הוי"ה. וזהו ג"ג גימטריא כ"ו.

'שלום עליכם' הוא דבר שיש בו נתינה וחסד.

ואמרו בגמרא (כתובות קיא:) אמר רבי יוחנן: 'טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב, שנאמר: "ולבן שינים מחלב" (בראשית מט:יב) - אל תקרי 'לבן שינים' אלא 'ליבון שינים'.

יעזור השי"ת, שבמים הקדושים הללו נזכה כולנו ל'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים'. שכל ישראל יזכו לשנת כתיבה וחתימה טובה, שנה טובה

"גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה" (כב:יב). בחת"ס וזל"ק, "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה" (שם:יא-יב), אזהרה לבעל תשובה שלא יעשה טוב עד שהסיר הרע ועקר פולחנא נוכראה מארעא. ושעטנ"ז הוא שט"ן ע"ז כידוע. וצמר הוא מעשים טובים, כצמר וכשלג. ופשתים הוא ההתבודדות פשתים בד בבד לא יתלבש עצמו בפ"א בשעטנז וצמר ופשתים, כ"א בהדרגה ילך - בתחילה יעזוב השעטנז ואח"כ יתלבש א' לא' בצמר ואח"כ נוסף לזה יתלבש בפשתי ההתבודדות. וכל זה מצורף ומעורב עם ד' חלקי התורה הנקראים פרד"ס, פִּירוּשׁ רַמְזֵי דְרוּשׁ סוּד, שהם עושים לו חלוקא דרבנן כידוע. וזהו 'גדילים תעשה לך' להתגדל אחת לאחת עם ד' כנפות כסות התורה, ד' חלקים הנ"ל, אשר בה תכסה למכסה עתיק וק"ל.

בלי גבול וצמצום, כמו אור מקיף הכללי שאינו נגבל כלל אפילו בבחינת החלקות, הבן מאד הדבר הזה הנכבד.^א

ומעתה תתבונן דבר מתוך דבר, מנהג אבותינו תורה היא שביום זה אין חשבון ומספר אל העולים לקריאת התורה, כיון שהארת היום מבחינת אור מקיף הכללי אל התורה, ממילא אין גבול וחשבון. וכן תבין מה שנוהגין תיכף אחר סיום התורה ביום זה מתחילין תיכף בבראשית לנעוץ סופה בתחילתה, כי אין סיום וגבול, הבן הדבר היטב.

בנים טובים הם כסות נקיה

ויש להמתק ביתר עפ"י דברי החתם סופר זי"ע (תו"מ השלם דברים קס"ט ע"ב) שביאר הפסוק "אם תשיב משבת רגלך וגו'" לקדוש ה' מכבוד' (ישעי' נח:יג), אם תשיב משבת רגלך וגו' ולא יהיה שמירת השבת רק לנוח מעבודה קשה מימי החול או אנשים שכבר הורגלו בעבודה ואין להם נחותא בשביתה, וכדי לענג צריכין לילך בבתי טרטריאות וכיוצא לענג בהם - לא באלה חלק יעקב, אלא 'וקראת לשבת עונג' שיהיה השבת עצמו עונג, וזה שתוכל לקרוא בשבת בדברי תורה זה יהיה עונג לך ו'לקדוש ה' מכבוד'. וחז"ל (שבת קיט:) אמרו כבדהו בכסות נקיה.

^אל בדרך מליצה על בנים טובים, כדאיתא על יהושע בן יהוצדק "הסירו הבגדים הצואים" (זכרי' ג:ד), היינו שהיו לו בנים שאינם הגונים (סנהדרין צג.), ממילא בנים טובים הם כסות נקייה. ואז "והרכבתך על

אור המקיף הכל ביחד לכל חלקי נר"ן

והנה כתב הרה"ק הבני יששכר בספרו (חודש תשרי מאמר י"ג אות ב') ענין שמיני עצרת ושמחת תורה, מה שאמרו בזהר (ח"א ס"ד ע"ב) ובעוד דאיהו עם מלכא שאל מה דבעי ויהיב ליה, וגם ענין ההקפות שנוהגין ביום ההוא.

הבנתי מדברי (זה"ק) הרב הגדול החסיד המפורסם מהרש"ז זצ"ל (שער האלול), ממעשה כל המצות מתהוים [על האדם ג"כ] אורות מקיפים. אך הוא בחינת אור מקיף פרטי מקיף החוזה, היינו האור שלא יכילנו הכלי יוחזר להיות בבחינת מקיף על הכלי, [כתבתי במקו"א הנרצה במאמרם ז"ל מצות ומעשים טובים, היינו המצות ודקדוקי המצות אשר מתהווה מזה אור מקיף, עיין שם]. והוא דמיון בחינת חיה אשר הוא מקיף פרטי לכל מדריגה בפני עצמה, היינו לנפש בפני עצמה ולרוח בפני עצמה ולנשמה בפני עצמה כנודע. אבל יש אור מקיף כללי אשר הוא מקיף מתחילתו, היינו מתחילת הארתו ומקיף הכל בהשוואה דמיון בחינת יחידה המקיף הכל ביחד לכל חלקי נר"ן* (והיא באה משמחה של מצוה). והוא ענין יום שמחת תורה להתהוות המקיף הכללי מן כללות עשיית המצות ולכל התורה, ע"כ דברי קדשו.

ולדעתי הוא סוד ההקפות שעושין ביום שמחת תורה לרמוז המקיף הנ"ל. וז"ש בזהר [על יום הזה] ובעוד דאיהו עם מלכא שאל מה דבעי ויהיב ליה, כי ממלאין משאלותיו

^א הג"ה לפי מ"ש בהג"ה הסמוכה תבין מ"ש בגמ' (קידושין כט:) חזייתא דלא פריס סודרא ארישא וכו' אמר אכתי לא נסיבת, וכן נוהגין עד היום דאין מתעטפין בטלית עד הנשואין וטעמא בעי, ולפי מ"ש בהגהה הסמוכה תבין, דהנה ענין העיטוף מורה על אור מקיף הכולל בחינת יחידה והאור ההוא בא מן שמחה של מצוה, והשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה (יבמות סב:), שמחת לב אשה (שבת קנב.), נ"ל, והבן.

ובליקוטי מהרי"ח (ח"א סדר מצות ציצית) כתב רמז עפ"מ שדרשו (שבת קנג.) "בכל עת יהי' בגדיך לבנים" (קהלת ט:ח) - זהו מצות ציצית. ובבעל הטורים (פ' שלח) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" בגימטריא - זהו ציצית לבגדיכם, ע"כ.

וזהו הכוונה כנ"ל, כביכול הרי כלל ישראל בנים אתה לה' אלקיכם. ואמרו כבדהו בכסות נקיה, י"ל בדרך מליצה על בנים טובים כדאיתא על יהושע בן יהוצדק "הסירו הבגדים הצואים" (זכרי' ג:ד), היינו שהיו לו בנים שאינם הגונים, ממילא בנים טובים הם כסות נקיה,² ואולי ע"י שמחה שיש בטלית זוכים להיות לזה כנ"ל למכסה עתיק יומין.

השי"ת ירחם כרחם אב על בנים כן ירחם השי"ת עלינו. אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים גוי' ונזכה להיכתב בספרן של צדיקים גמורים בבני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא, ושידוכים נאה ומתקבל. ובקרוב נזכה להישועה הגדולה ברחמים גדולים אקבעם בבנין ביהמ"ק בביאת משיח צדקנו בב"א.

במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך" נחלה בלי מצרים (שבת קיח). דהיינו עולם הבא, ותזכה לעולמך תראה בחיך (עין ברכות יז). היינו נחלה בלי מצרים. והיא הדביקות בה', "ואתם הדבקים בה' חיים כולכם היום" (דברים ד:ד). וקצין ר"ת קדמה צפונה ימה נגבה, ואז 'והרכבתיך על במתי ארץ' ויהיה לך שליטה על עניני עולם הזה ולא תהיה אתה כמסור ביד התאוה, וה' יעזרונו לעבדו באמת, ויטיב לנו החתימה ובא לציון גואל בב"א, עכ"ד.

נתעטף הקב"ה כשליח ציבור והיינו בטלית של מצוה

ועד"ז יש להמתיק ענין עמוק, הרי בטעם הנכבד בדעת הרמ"א (או"ח סי' ט' סע' ה') שלעולם יעשה הציצית לבנים, אף בבגדים צבועים. והביא שם במגן אברהם (ס"ק ו') וכ"כ העטרת זקנים, לפי שאחז"ל (ר"ה יז): לגבי י"ג מידות של רחמים: נתעטף הקב"ה כשליח ציבור, והיינו בטלית של מצוה, ואצל הקב"ה נאמר (דניאל ז:ט) "לבושיה כתלג חיור", הרי שיש לעשות הציצית בצבע לבן, ולכן גם אם הטלית עצמו צבוע הוא, יעשה הציצית דוקא בצבע לבן.

² בבני יששכר (תמוז מאמר ד' אות ד', כסלו טבת מאמר ד' אות ס"ח) מביא מהרמ"ע מפאנו שכתב עפ"ז, דהנה ע"י עוונות בני' וחטאים, נעשה לבושיהם אדומים כשני והקב"ה ית"ש לבושי' כתלג חיור (דניאל ז:ט), וא"כ כשהקב"ה עומד אתנו לדין, אומרין לו שילביש אותנו כמותו, ובהכרח שיסיר מאתנו לבושים הצואים, וילביש אותנו מחלצות לבנות כשלג.

וזהו כוונת הפסוק (ישעי' א:יח) "לכו נא ונוכח יאמר ד'", אין 'נא' אלא לשון בקשה, שהקב"ה ברצותו לזכות את עם ישראל, אומר בא נא ונתווכח ביחד, שיהיו הקב"ה וישראל כביכול בגדר של שני בעלי דינים, ולא בגדר דין ובעל דין, ואז כתורה יעשה, "אם יהיו חסאיכם כשנים - כשלג ילבינו", שהרי לבושו של הקב"ה כשלג לבן, והרי העשיר הבע"ד, צריך להלביש לעני הבא עמו - כמותו, ועי"ז ממילא יזכו בדין.

פרקי אבות פרק א' משנה ט"ז

וישעך תתן לנו לשון פונה, כמו "ואל קין וגו' לא עשה" (בראשית ד:ה), שתתן בלבבנו שגם אנו נשתוקק אליך להסתור בצל כנפך.

הקב"ה מתאוה לתפלה שהרי טרם יקראו ואני אענה

בעבודת עבודה הגרש"ק קלוגער (ז: וז"ל על המדרש (ש"ר כ"א ג') וז"ל, כיון שאדם מכוין את לבו בתפלה מיד הקב"ה שומעו, דכתיב (ישעי' סה:כד) "והיה טרם יקראו וגו'". ופירש הגאון רבי שלמה קלוגער זי"ע הכוונה, כיון דלעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל (ברכות לא). והנה מי שזוכה, טרם שמבקש צרכיו ממש רק כשמתחיל לסדר שבחו של מקום הוא נענה.

והנה תפלה נקרא בלשון חז"ל סדור שבחיו של מקום, וכמ"ש חז"ל (ברכות שם) רנה זו תפלה. תפלה זו בקשה, הרי דלפעמים נקרא תפלה סידור שבחיו. וז"ש 'והיה טרם יקראו' בשאלת צרכים רק עוד הם מדברים בסדור שבחיו ואני אשמע. וז"ש המדרש כיון שאדם ופירוש ואח"כ אשמע.

והביא בשם באלשיך אך הוא לא פירש דרך זה ע"פ משחז"ל לעולם יסדר אדם יע"ש מקום כפירושינו ממש עומד ומכוין את לבו בתפלה בסדור שבחיו ית', מיד הוא נענה שנאמר 'והיה טרם יקראו'. וסדור עוד הם מדברים בתפלה שבחיו ואני אשמע יע"ש.

ובכמו שהאריך בזה בספר חובות בלבבות שאם האדם תולה בטחונו ומצפה לישועתו ועזרתו מיד בשר ודם, אז ח"ו בזה הוא מכניס עצמו למקרי העולם, כי מגביל ישועתו בכח האדם שאין בו שום כח, ומחשבתו זו ח"ו אדרבה מסלק ממנו ישועת ה'. אבל אם אינו סומך עצמו על דברים אחרים על זה ועל דא,

רבן גמליאל אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק. עשה לך רב, בספר הקדוש עבודת ישראל מבאר רצה לומר כשלומד או מתפלל תעשה לך רב הוא הבורא יתברך, שתצייר במחשבתך שהבורא יתברך הוא לנגדך ומלמדך להועיל. והסתלק מן הספק, רצה לומר שלא יהא לך זאת לספק אצלך, רק תחשוב שבודאי הבורא יתברך מצוי אצלך, כי הוא לעילא מכל עלמין ותחות כל עלמין ובגו כל עלמין ולית אתר פנוי מינה כלל. כי זה הוא עיקר עבודת הבורא יתברך לצייר תמיד באמת ובתמים מציאות הבורא יתברך בלי שום ספק כלל, וכמו שהוא עומד בפני חבירו כי ודאי כן הוא.

וזה הודאי שמו כן תהלתו, רצה לומר שציקר העבודה והתפילה תלוי בודאי שמו שיצייר תמיד בודאי שה' יתברך לנגד עיניו ורואה במעשיו, וכפי גודל האמונה בזאת כן תהלתו. וכמו שמצינו בדוד המלך ע"ה שאמר (דהי"א כט:י) "יִיבֶרֶךְ דָּוִד אֶת יְיָ" ראשי תיבות 'ודאי'. שבתחילה היה מצייר לפניו שבודאי מציאות הבורא יתברך הוא בלי שום ספק, וכמו שמשך רבינו ע"ה עלה בשם זה לרקיע, שהיה מצייר תמיד לפניו זאת ועלה במעלות עד רום רקיע. ועכ"פ אם אין ביכולתו לעשות כזאת, נצייר נגדנו מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים טז:ח) "שויתי ה' וגו'", ששם הוי"ה יהא תמיד מצוייר לנגדנו אמיתות היותו שהוא הוה ומהוה כל היותו.

ואנו אומרים "הראנו ה' חסדך" (שם פח:ה), רצה לומר כן שהראנו ה', זהו החסדיך, שתשפיע לנו בהירותך לחשוב תמיד באמיתות היותך. "וישעך תתן לנו", כי הנה ודאי הבורא יתברך חושק בנו תמיד ומשתוקק עלינו תמיד, אך אנו מתפללין

וכל מעשיך שמים

ואח"כ (אבות פ"ב מ"ב) וכל מעשיך יהיו לש"ש, דברי המהרא"ל צינץ (עיי"ש בהרחבה) הלשון 'וכל מעשיך וגו' שמים', העושה את כל מעשיו לשם שמים זה שגם אכילתו היא כדי שיהיה לו כח לעבוד את הבורא, זה שאינו ישן אלא רק כדי שיהיה לו הכח ללמוד את תורת ה', ובודאי שאינו הולך לישון לתאבון - אותו אדם מבואר בשו"ע שהוא נחשב וכעובד את בוראו תמיד. אדם כזה בודאי מגיע לו שכר בעבור כל מעשיו, גם עבור מעשיו הגשמיים, כי כולם נעשו לשם שמים.

ובכמו שאמר החתם סופר (תורת משה בראשית כג:א) "ויהיו חיי שרה וגו' שני חיי שרה". ובמדרש "יודע ה' ימי תמימים" (תהלים לו:יח), כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים וכו'. כבר כתבתי לעיל דבסתם אנשי העולם לא יוחשבו הלילות כחשבוננו של יצחק פלגא דלילי וכו' (שבת פט:), אך הצדיק גם בלילה כל מעשיו לה' - אפי' רעיונותיו על משכבו ושינה שלו הכל לשם ה'. ובאשת חיל הנאמר על שרה (תנחומא אות ד') כתיב (משלי לא:טו) "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה". א"כ שנותיהם כפולים, והיינו 'שני חיי שרה' - שני לשון שנים, כי חייה כפול, והיינו שנותיהם תמימים ולא יחסרו הלילות.

וע"כ כשרצה ר"ע לעורר הישנים בדרשותיו אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינות, אלא תבוא בת בתה של שרה שחיתה קכ"ז שנה (ב"ר נ"ח ג'). ואילו לא נרדה שינה מעיניה וגם בלילה לא שכב לבה, לא היה מגיע לה שכר קכ"ז שנה אלא החצי שהוא ס"ד. שנה ולמה מלכה על קכ"ז מדינות? אע"כ "ותקם בעוד לילה וגו'". וא"כ איך גם ביום נישן בשעה שחכם יושב

רק מפיל עצמו לגמרי על כח הבורא ב"ה ונשען עצמו רק על כח הוי"ה ב"ה ורץ אליו שיושיע אותו, אז ישועתו קרובה לבוא.

"ה' עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה" (ירמ' טז:ט). כתב רבי צדוק הכהן זי"ע מה שהסמך 'מנוסי' ל'עזי ומעזי' יובן על פי המשנה (כלים פ"ז מ"ג) כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה, דמבואר שמקום בריחתו קובע את מהותו. ולכן לא מועיל לכלב המים מה שחי יום יום במים, דכיון שהוא בורח ליבשה מהותו כחיות היבשה. וזאת היא כוונת הכתוב דכיון ש'מנוסי ביום צרה' הוא הקב"ה, מזה מוכח שה' הוא 'עזי ומעזי'.

וזאת היא גם כן כוונת פיוט אדון עולם, 'והוא א-לי וחי גואלי וצור חבלי בעת צרה והוא נסי ומנוס לי מנת כוסי ביום אקרא'. דממה שהקב"ה הוא 'צור חבלי בעת צרה והוא נסי ומנוס לי' מוכח שמהותי הוא אצל הקב"ה ועליו בטחוני, ושהוא 'א-לי וחי וגואלי' (ס' עזרי מעם ה').

בכל קראנו אליו להיות מחובר להקב"ה

כ"ק אדמו"ר מרן בשפע חיים זצוקל"ה זי"ע מרגלא בפומיה של הגה"ק מנאסויד זי"ע על מאמר חז"ל (סוטה מט:) אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. שאין הכוונה כמו שאדם שעומד לטבוע בים, וגלי הים זורקים אותו לכאן ולכאן, שהוא אוחו גם ביקש בתקוה להינצל, שכן במצבו הצר הוא מנסה לסמוך על כל דבר, כי על השי"ת צריכים לסמוך בכל עת ועידן ובכל מצב שהוא, גם בזמן שאין אפילו קש להיאחז בו כלל זה צריך להיות במחשבתו של כל אדם בכל עת ולא לחשוב אפילו על פרט אחד שהוא בכחו ועוצם ידו.

מתים בסוד מ"ת מ'נא ת'בירא, ועל כן בחיים תבחר לעלות בחיים, המה הניצוצות הקדושים ולהדבק עמם במחיה החיים ברוך הוא.

ועל זה יאמר הכתוב (קהלת יב:יד) "כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע", ועוררו חז"ל (חגיגה ה.), מאי 'אם טוב' וכו'. ולדברינו יאמר כי את מעשה אלקים, זה שבא לעשיה גשמית, את זה יביא במשפט על כל נעלם, כלומר על זה הניצוץ הנעלם במעשה ההוא אם טוב ואם רע, כלומר אם העלית אותו לטוב או הכנסת אותו ברע ח"ו.

ובזה יש לפרש ג"כ התפלה מ"ש בגמ' (ר"ה טז:), והוא מהפסיקתא זוטרתא (לקח טוב בראשית כב:יג) אמר ר' כרוספדאי א"ר יוחנן, שלשה ספרים נפתחים בר"ה, אחד של צדיקים גמורים ואחד של רשעים גמורים, ואחד של בינונים. צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, של רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם. בינונים תלויים ועומדים מראש השנה ועד יוה"כ. זכו נכתבין לחיים, לא זכו נכתבין למיתה. לפיכך אמר הקב"ה, אמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שתעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר. וכן הוא אומר "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" (תהלים פא:ד), איזה חג שמתכסה בו החודש, הוי אומר זה ראש השנה, לפיכך נקרא יום הזכרון, עיי"ש.

ובשפתי כהן (פ' אמור) הביא, וכתב ריקאנטי זה לשונו, שלושה ספרים נפתחים בראש השנה, רמז לשלושה אבות העליונים שהמלך פועל בשלשתם. אברהם נגד צדיקים גמורים, יצחק נגד רשעים גמורים,

ודורש. ויעויין ברש"י שכל הפרשה נדרשת על התורה.

ואנב אמרתי "סדין עשתה ותמכור", היינו לבושי יקר חלוקא דרבנן, עשתה ותמכור לאחרים ולא היתה צר עין ללמוד לתלמידים, כדכתיב (בראשית יח:ט) "אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרייו ושמרו דרך ה'", ולא עוד "וחגור נתנה לכנעני", היינו סוחר המוכר לאחרים, היינו תלמידים נעשים בעצמם כנעני תגרים, לוקחים ממנו ומשקה מתורת רבו לאחרים. "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון", כי אומרים שמועה משמו, שפתותיו דובבות (יבמות צז.). היינו 'ותשחק ליום אחרון'. "צופיה הליכות ביתה", היינו לאוקמא גירסא הלכות ברורות שהוא סייעתא דשמיא, וגם "לחם עצלות לא תאכל", כי אם יגעתי ומצאתי, לחדודי, תאמין (מגילה ו:).

ימי שנותנו בהם שבועים שנה

ובמו שכתב הרה"ק הבאר מים חיים זי"ע (פ' כי תשא) אבל מי שאינו רואה לפניו רק הגשמיות כמו שהוא ערב לחיך, ולא אור לו לראות בנסתרות ה' אלקינו, אז ח"ו הרי מוריד עוד יותר ויותר הניצוץ הקדוש לעמקי הקליפות שהמה שורש התאוות. ושופך דמים הוא, כי "נפש כל בשר דמו היא" (ויקרא יז:יד), וניצוץ נפשו אשר שם כשהוא שופכו ארצה להעמיקו בקליפות הרי דמו בראשו.

ועל זה נאמר (דברים ל:טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות וגו' ובחרת בחיים", כי בדבר אחד המונח לפניו ועוסק בו יש בו שתי בחינות הללו חיים וטוב, ומות ורע. ואתה תבחר ותקרב בחיים, כי ניצוץ הקדוש נקרא חי, שחי הוא ברומו של עולם. והקליפות והגשמיות נקראים

שהם תלויים ועומדים לכתיבה, עכד"ק. והכוונה שיצחק נגד הרשעים, הכוונה כי "יראת הוי' תוסיף ימים" (משלי י:כז). אבל "שנות רשעים גו'" (שם), דהיינו כי הימים אינן בשלימות, וע"ז מתפלל כנ"ל.

רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכו"ת את ישראל שיהיו בספרן של צדיקים, ועל כן הרבה להם תורה ומצות ועי"ז יהיה אריכות ימים ושנים.

יעקב נגד בינונים, עד כאן. יצחק נגד רשעים להתגבר ולעמוד נגדם נגד מדת הדין מלמד עליהם סניגוריא, כמו שאמר המאמר (שבת פט:): על הפסוק (ישעי' סג:טז) "כי אברהם לא ידענו". וכן תיקנו בתפילת 'זכרנו [לחיים]' נגד צדיקים, כי זכירה היא בצדיקים, וכן הוא אומר (משלי יז): "זכר צדיק לברכה". אל 'מלך חפץ בחיים' נגד רשעים, וכן הוא אומר (יחזקאל יח:לב) "כי לא אחפוץ במות הרשע". 'כתבנו בספר חיים' נגד בינונים

סעודת רעוד"ר

ואע"פ שזרקו זכורכם ליאור, אפ"ה אל תתעבו מה טעם שהיו כו' וזה שנקט רש"י מכל וכל.

פרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן ביקש לעקור את הכל

אולי הענין החילוק דאמרינן בהגדה מ"ש בתורה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן ביקש לעקור את הכל. והקשו המפרשים, לשם מה מספר זאת בהגדה שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, הלוא ממעט בזה ברשעותו של פרעה, ועי"ז מפחית הוא בגודל וערך הנס של יציאת מצרים.

והביאו לתרץ בשם הברוך טעם דכתב בס' מרגניתא דרב (פ' בלק) דמפרש דההיפך הוא הנכון, כדכתי' אצל בלעם שאמר לבלק "לך נא אתי אל מקום אחר וגו' אפס קצהו תראה וכולו לא תראה" (במדבר כג:יג). דאם האויב מתנכל להרע לחלק מישראל, יש לו סיכוי להפיק זממו. אולם אם מתנכל לעקור את הכלל כולו, אין לו שום סיכוי להצליח בזה, שהרי כבר הובטחנו "ואותן לא אעשה כלה" (ירמי' מו:כח) [ועוד הבטחות הרבה] שלא יכלה זרעו של אברהם.

"לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו: בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'" (כג:ח-ט).

המחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו

וברש"י לא תתעב אדומי - לגמרי ואע"פ שראוי לך לתעבו שיצא בחרב לקראתך: לא תתעב מצרי - מכל וכל אע"פ שזרקו זכורכם ליאור. מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך - בנים אשר יולדו להם דור שלישי - ושאר האומות מותרין מיד. הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא. לפיכך אדום שקדםם בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום נתעבו.

השפתי חכמים (אות צ') משום דכתיב אחריו דור שלישי יבוא, הא דור שני לא יבוא, ולמה אמר לא תתעב מצרי. ומתריך דה"ק לא תתעב מכל וכל, אבל מעט תתעבו כדפירש לעיל גבי לא תתעב אדומי. ונקט כאן מכל וכל, ר"ל משום שנאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון.

ועד"ז יש לומר דהנה בגזירות היוונים היתה כל א' תבעל לטפסר תחילה. א"כ מצד כלל ישראל לא היתה גזירות כליה. אמנם הכהנים שאסר להם להינשא למי שנבעלה אפילו באונס לא יהי' להם המשך, ומשו"ה מסרו נפשם דוקא הכהנים, כי להם עיקר החסרון שאנוסה דוקא אסורה לכהן. וזהו שרצו לעקור הכהנים מכלל ישראל ומשו"ז מסרו נפשם על זה וזכו למלוכת הכהנים.

וזהו כהניך ילכשו צדק וחסידיך ירננו" (תהלים קלב:ט), כי זה היתה שמחת הכהנים יותר מכל ישראל, אבל העיקר שמוזה נמשך עבודת הכהנים עבודת בית המקדש ששיכות לכל אחד ואחד מישראל, וזהו וחסידיך ירננו. ולפ"ז יש לומר הרי אדום רצה לעקור הגוף, והמצרי רצה לגרום איבוד הנשמה, ועמון ומואב באו להחטיא כלל ישראל, וזהו גרוע מכולם.

והנה ימים הנוראים באים לקראתנו, ובתפלה מתפללים זכרנו לחיים גו' וכתבנו בספר החיים. אי' מהאר"י הקדוש זכרנו הוא על הנשמה וכתבנו בספר החיים על הגוף. קודם צריכים להתפלל על הנשמה ואח"כ על הגוף, בכדי הגוף יהיה טפל להנשמה. וכדאי' שם דזכירה קאי על תפלין של ראש והכתיבה על תפילין של יד. ויש להעמיס הכוונה דתפילין של יד מרומז על כח ועוצם ידי לשעבדם לרצון השי"ת, והזכרנו הנשמה גם יהיה בכוונה כדבעי.

ועד"ז אי' בברכת כהנים יברכך ה' בממון, ואח"כ יאר ה' פניו אליך בתורה. והק' כ"ק אאדמו"ר זי"ע למה מקדים הגשמיות ואח"כ הרוחניות. וכתב שם דהכהן מברך לכלל ישראל יש להתפלל על גשמיות של חבירו מקודם, אבל לעצמו צריך להתפלל על רוחניות קודם. המשך בדף הבא

וזה מה שאומר כאן, לבן ביקש לעקור את הכל, ולפיכך לא עלתה מזימתו בידו, ואין זה נחשב לנס גדול. אולם הנס של יצי"מ הוא גדול מאד, שהרי פרעה לא גזר אלא על חלק בלבד, על הזכרים, ואפשר הי' ח"ו שיפיק חלילה את זממו, ועכ"ז הצילנו הקב"ה מידי, וזה באמת נס גדול ופלא נשגב היא נפלאות בעינינו, עיי"ש. (וכעין זה מפרש גם בהגש"פ חיים לראש לדרך י"ח מדפה"ס ובהגש"פ מבית לוי (שם) בשם הגר"ח מבריסק, עיי"ש, הובא בספר אוצר ההלכות עהגש"פ להגר"י יהודה ארי' בן אפרים מנחם ע"ה).

מדה כנגד מדה בתי כהונה ולויה ומלכות

וביתר שאת להמתיק הענין ונקדים מה שיש להעיר במה שמצינו דהנה פרעה גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון" (א:כב). "ותראנה המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר עליהם מלך מצרים ותחיון את הילדים" (שם:יז). ונתן להם שכר כדכתיב (שם:כא) "ויעש להם בתים", ופירש רש"י: בתי כהונה בתי לויה ובתי מלכות. והנה ידוע שהקב"ה משלם מדה כנגד מדה, ויש לעיין מה היתה כאן המדה כנגד מדה.

ושמעתי (בשם הגאון ר' יוסף דב מבריסק זצ"ל) יש לפרש, דהנה פרעה גזר רק על הבן הילוד שיהרגוהו ולא על הבנות. והדין הוא דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד ישראל, וא"כ גם אם ח"ו היתה מתקיימת עצת פרעה מ"מ קיום כלל ישראל היה נמשך ע"י הבנות. אבל כהונה ולויה שהן הולכות בתר האב, וכן מלוכה שאין משימין מלך אלא מן המיוחסים היו בטלות מישראל. נמצא שהמילדות גרמו לקיים בישראל כהונה לויה ומלכות. לכן נתנו להם מדה כנגד מדה שמהם יצאו בתים אלו, עכדפח"ח ש"י.

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

חולין קי"ט ע"ב

החוש הראות. וא"כ כאן שהנגיעה פוסלת, ולפי חוש הראות נראית הנגיעה, ודאי דהוי נגיעה ופוסל, דאור העין הוא העיקר.

והגאון האדיר ר' ישראל זאב מיינצבערג זצוק"ל (שו"ת שארית ישראל סי' י"א-י"ב) חלק עליו, דרך לענין נקב אזלינן בתר ראות העין, אבל לענין מוקף גויל הרי גמ' מפורשת הוא (מנחות ל') ונפסק בשו"ע (רמ"א סי' ל"ב סע' ל"ב) דאפילו הפסק חוט השערה שאין חוש רואה אותה רק ע"י זכוכית מגדלת מקרי הפסק.

ורבינו בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' קכ"ח) תשובה להג"ר ישראל וועלץ (בעל דברי ישראל) הביא ראיה לדעת בעל שארית ישראל מדברי תשו' הריב"ש (סי' ק"כ, הביאו הב"י סי' ל"ו) מהני ספרי דווקני דהוי תלוי ליה לכרעיה דאות ה'. והקשה הריב"ש דהא לעיכובא הוא בכל הסופרים, ומה הוסיפו הני סופרי דווקני. ולכן פירש דכל הסופרים הפסיקו [בין הרגל לגג הה"א] כחוט השערה, וסופרי דווקני היו תולין הרבה פי' שהיו מרחיקין הרגל הרבה כדי שיהא נראה לעין כל. רואים דבאמות סגי לענין מוקף גויל

כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב.

הנה נחלקו גדולי האחרונים בדין ספר תורה שיש בה נגיעה מאות לאות, ואינו ניכר הפירוד אלא ע"י זכוכית המגדלת [מיקראסקאפ], אי הוה מוקף גויל כיון שנראה ע"י הזכוכית מגדלת, או דילמא כיון שאינו נראה לעינים אינו מוקף גויל.

והגאון מטשעבין (שו"ת דובב מישרים ח"א סי' א') כתב דזה אינו מוקף גויל. והביא ראיה לדבריו מהא דאיתא בשו"ע (או"ח סי' ל"ב סע' י"ג) יהי' הקלף שלם שלא יהא בונקבים שאין הדיו עובר עליו, דהינו שלא תהא האות נראית בו חלוקה לשתיים. ואם אינו ניכר נקב בראיית העין רק נגד השמש, כתב המג"א (ס"ק ט"ו) בשם הב"ח דכשר. אלמא דלא חשוב הפסק אם אינו ניכר לעינים.

א"כ הכ"נ חשיב לנגיעה כיון דלפי חוש הראות נראה הנגיעה, ואפילו לפי שיטת הט"ז שם דגם אם הנקב נראה נגד השמש פסל, הוא משום דלא משגחינן על חוש הראות לבד אלא חיישינן גם למה שהנקב נראה נגד השמש, אבל ודאי שהעיקר הוא

חסד ואמת. ובקרב לשמוע קול שופר של משיח ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ בביאת משיח צדקנו מתוך רחמים וחסדים אכ"ר.

השי"ת ישפיע דיינו "והריקותי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג:י) עד שיכלו שפתותיכם מלומר "די" (שבת לב:), ויהיה שנה טובה ומתוקה לנו ולכל ישראל בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות ברב

ובנקובה בנקבים דקים טבעיים זהו חייתה, ולא שייך בזה דיני טריפות כלל. ובכתב צילום יש לומר אף שאינו יכול לקרות אלא ע"י זכויות המגדלת, מ"מ מקרי כתב.

ורבינו הסכים לדברי הגאון בעל דברי ישראל, אמנם להלכה נקט כבעל אבן יקרה כיון שהתורה צוותה לבני ישראל שיכתבו לעצמן ס"ת תפילין ומזוזות, וא"כ פשוט דציווי התורה היתה לכתיבה שבני אדם כותבין אותה, וכל כתיבה שהוא כתיבה שאינה במציאות לכותבה ע"י בני אדם לאו כתיבה הוא. ומעתה כיון שאין אדם בעולם שיכול לכתוב כתב קטן כזה שאינו ניכר לעין, ממילא לא הוי כתיבה ומותר להכניסה עמו לביה"כ.

וע"ע בשפתי נבונים (ח"ב סי' ט') להג"ר יחיאל מיכל שטיינמטץ מה שהביא מהמהרש"ם, ומה שכתב רבינו על זה.

אפילו כחוט השערה אפילו כשאינו נראה לעין.

והנה חקרו גדולי האחרונים בצילום של תנ"ך שאין האותיות נראית אלא ע"י זכויות המגדלת, האם מותר ליכנס עמו לבית הכסא. ובשו"ת אבן יקרה (ח"ב סי' ל"ג) כתב דמותר ליכנס לביה"כ כיון שאין האותיות ניכרות לעין רואה ואין שום קדושה בתנ"ך זה. והביא ראיה לדבריו שהרי בכל הגוף יש בו נקבים דקים טבעיים מעבר לעבר, ואם היינו מסתכלים בכלי מגדל ראיה לא היינו מוצאין שום בהמה וחיה או עוף כשרה לאכילה כיון שאיבריהם הפנימיים נקובים מעבר לעבר. אלא ודאי דהעיקר כל שאינו ניכר מרוב קטנותו לאו נקב הוא, והכ"נ לענין כתב.

והגאון בעל דברי ישראל (הביאו רבינו בשו"ת ח"ד סי' קכ"ט) דחה ראייתו, דהא לא אסרה תורה טריפה אלא משום שאינה חיה,

שיעורי הלכה

יום א' - ב' פרשת שופטים תשע"ז לפ"ק

הלכות ראש השנה - או"ח סי' תקפ"א

ומוסיף שעכ"פ לא ילצש בראש השנה בגדי רקמה ומשי כבשאר יו"ט שיש לו מלבושים יותר נאים, דמ"מ יהי' מורא הדין עליו, אלא ילבוש בגדים לבנים נאים.

הטעם ללבישת בגדים לבנים בראש השנה הטעם ללבישת בגדים לבנים כתב בשערי תשובה (ס"ק ט"ו) שהוא רמז להורות סליחה, כמו שאמר הכתוב (ישעי' א':יח) "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו".

מדברי השל"ה (מס' ראש השנה פ' נר מזה כ"ג) מתבאר עוד טעם ללבישת בגדים לבנים בראש השנה, שהוא לעורר רחמים ומסדים, וכמ"ש בשם ספר הפרדס (פרק א') וז"ל: "כאשר יראה לפעול פעולה, ויטרוך אל המשכת הדין, אז יתלבש האדם ההוא בבגדים אדומים וכו' וכאשר יטרוך חסד ורחמים יתעטף לבנים וכו' וזה ענין כהן גדול ציוס הכיפורים, שהיה מעביר

מבכסין ומסתפרין ערב ראש השנה להראות שאנו בטוחין שנצא זכאין בדן

שו"ע סע' ד' "מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה". והטעם כמ"ש הטור שרוחצין ומסתפרין ערב ראש השנה ע"פ המדרש "אמר רבי סימון, כתיב (דברים ד':ז) "כימי גוי גדול וגו'", רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שידעת אופייה של אלקיה, פירוש מנהגיו ודיניו. שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך פפרניו, לפי שאינו יודע איך ילא דינו. אבל ישראל אינם כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין פפרניהם, ואוכלין ושותין ושמחים בראש השנה, לפי שידעין שהקב"ה יעשה להם נס, לפיכך נוהגין לספר ולכנס בערב ראש השנה, ולהרצות מנות בראש השנה".^א

הט"ז (סק"ה) מציא הטעם של הטור

^א בפירוש עץ הדעת טוב על ספר תהלים להרה"ק רבי חיים וויטאל זצ"ל זי"ע פי' הפסוק בתהלים (פא"ב) "הרנינו לאלקים עוזינו הריעו לאלקי יעקב", ע"פ המדרש הנ"ל שדרך בשר ודם כשעומד להיות מזומן לדין לפני איזו מלך, עומד בצער ומגדל צפרניו ולובש שחורים וכו', אבל ישראל בבואם לדין ביום ראש השנה אשר זה המזמור נתייחד על היום ההוא, כמ"ש "כי חק לישראל הוא וגו' תקעו בחודש שופר וגו'", והנה אדרבה לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמחים לפי שבטוחים בו' ית' שיוציא דינם לאורה. וז"ש 'הרנינו' ותשמחו לפני מדת הדין הנקרא 'אלקים' ביום ראש השנה, כי הנה הוא יהיה 'עוזינו' ויוציא לאור משפטינו, עע"ש.

להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה.

הלבוש (תקפ"א סע' ד') תי' שיום ראש השנה שאני שהוא בשעת הדין ממש, שהרי בשלוש שעות ראשונות עיקר הדין. אבל בערב ראש השנה, וכן בראש השנה אחר שיכל מצית הכנסת אנו סמוכים ובטוחים שיכלנו זכאי ושלנו זכאי.

החכמות שלמה מתרץ על פי מ"ש במדרש דישראל ואומות העולם נכנסין ומקטריגין בראש השנה, ואין אנו יודעים מי נלח. ממה שישראל יוצאין ולולציהן בדיהם מוכח שישראל נלח. ומבאר הכוונה דעיקר קיטרוג שלהם הוי מי יפול בחלקו יתצרך, כמו דבתחילת הצריאה נעשה הגורל. ונפלו ישראל בחלקו יתצרך כמ"ש "יעקב חבל נחלתו".

כמו כן בכל שנה בראש השנה כשהקצ"ה מחדש עולמו הוי גורל זה, ואוה"ע נכנסין ומקטריגין שישליך הקצ"ה את ישראל ויבחר בהם. ולפ"ז שני דינים יש לנו בראש השנה – אחד הנוגע בינינו לו יתצרך מה שכל אחד חייב בעון עצמו, והשני הוי מה שאנו נידונים בכלל עם אומות העולם מי יפול בחלקו יתצרך. והנה על זה הדין שאנו נידונין מי יפול בחלקו יתצרך, בזה אנו בטוחין שצודאי ישראל יוכו בלי ספק. אבל על הדין השני שבין אדם למקום, יש פנים לכאן ולכאן יש זוכין ויש ח"ו להיפך, ע"ש עוד אריכות דבריו.

זהים מפני שעבודת היום בצגדי לבן. ונתנו טעם לדבר שאין קטיגור נעשה קטיגור, הורו בפירוש על הנדרש וכו'".

והעולם נוהגין ללבוש צגדי יו"ט כשאר יו"ט (שע"ת סס), וכמ"ש במטה אפרים (סע' נ"ה) "יש ללבוש צגדים נאים לכבוד היום, ומ"מ לא יהיו חשופים כשל שאר יום טוב כדי להעלות על לב שהוא יום דין. ויש מקומות שבוששים לצנים ונאים, ובמדינתנו אין מקפידין בזה, ולבושים צגדים חשופים כמו בשל שאר יום טוב, ואין לבושים לצנים רק מי שנהג ללבוש לצנים בשבת".

כ"ק אאדמו"ר זי"ע היה לובש הקאפאטע השחורה כבשאר יו"ט, ובליל ראש השנה היה רגיל לשאול שלכאורה יש ללבוש בראש השנה צגדי לבן [דכיום ראש השנה היה ממילא לבוש כל היום עם הקיטל, כיון שהיה ניגש כש"ץ לפני העמוד]. אבל למעשה לא שינה מנהגו ולבוש צגדי יו"ט כשאר יו"ט.

למה אין אומרים הלל
שהרי בטוחין שנצא זכאין בדין

החכמות שלמה מביא קושיית בעל יפה מראה על מה שכתב הטור שראוי לשמוח בראש השנה ולהראות שאנו בטוחים שנלח זכאים, ממה שאמרו חז"ל (ר"ה לב:) שאין אומרים הלל בראש השנה משום דאמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקצ"ה, רבש"ע, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכיפורים. אמר

התפילה בצל הצדיקים

רמ"א סע' א' "וידקדקו לחזור אחר שליח ניצור היותר הגון והיותר גדול בתורה ובמעשים שאפשר למצוא שיתפלל סליחות וימים נוראים וכו'".

נהגו ישראל קדושים מקדמת דנא להתפלל בימים הנוראים – ראש השנה יום כיפור, במחילת נדיקי הדור, שהצדיקים המתפללים כדבעי ותפלתם שלימה מעלים ביחד עם תפלתם תפילות בני ישראל, כפרט אלו שמתפללים במחילתם.²

הצדיק מגלה לאדם כוחות עצמו לעבוד את ה' אבל יש לדעת שאמנם הצדיקים מעלים התפילות, אבל האדם מנד עזמו אין לו לסמוך רק על זה, אלא יש לו לעבוד בעזמו, ובעין שפי' הרה"ק בעל ויגד יעקב מפאפא זצ"ל הפסוק צפ' ואחנן "ובקשתם משם את ה' אלוקי ומנחת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים ד:כט), עפ"מ שאמר הרבי ר' צוניס מפרשיסחא זי"ע שכל חסיד שנוסע לרבי צריך לדעת העובדא מר' אייזיק ר' יעקעלעס, שחלם לו שימצא צפראג אורשלא רב. ויגעוטרע ונסע לשם, ומנא שומר שמחפש, וסיפר לו חלומו. נחק ממנו השומר, הלא חלומות הם דברים בטלים, והרי גם אני חלמתי שאסע

לקראקא, ותחת תנור של איש ששמו ר' אייזיק יעקעלעס אמנא מטמון, וכי חסר דעת אני לטרוח וליסע עד הלום?

ומזה הבין ר' אייזיק שבאמת האור נמצא בתוך ביתו. וכך היה, שחפר ומנא. והנמשל מובן שלא יסבור שאלו הרבי ימצא אור של יראת שמים, רק הרבי יגלה לו שהאור הוא בתוך ביתו של עזמו. והיינו דרמז קרא "ובקשתם משם את ה' אלוקיך", א"ת לרבות תלמידי חכמים, "ומנחת כי תדרשנו בכל לבבך", כלומר דתכלית הנסיעה לצדיק שחמנאנו בכל לבבך, כלומר אלך בתוך לבבך.

אופן בקשת רחמים על קברי הצדיקים

רמ"א סע' א' "ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחינות, ונותנים דקה לעניים".

במגן אברהם (ס"ק ט"ז), על הקברות – ולהשתטח על קברי הצדיקים (שם, בשל"ה מס' ר"ה פ' נר מצוה אות י'). וכן הוא בגמרא [מס' סוטה (ל"ד) שכלב הלך לחברון להשתטח על קברי אבות להנצל מעצת מרגלים]. ויקיף הקברות כדאיתא באגודה (פ"ק דמ"ק). ואין לילך על קבר אחד צ' פעמים ציוס אחד.

² הרב מקוממיות רבי בנימין מנדלזון זצ"ל היה מלפנים חסיד אלכסנדר, כשעלה לארץ ישראל היה הולך לפני הימים הנוראים לתת קויטל ולהתברך מצדיקי הדור. וכשהביא קויטל לכ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל תמה לפניו למה נותן קויטל לרבי אחר [בפולין הקפידו על כך שלא ליתן קויטל לרבי אחר]. אמר לו הרב מקוממיות, הנה כשמגיע אדם יחיד להמלך, אין נותנים מיד ליכנס, אלא יש לו להמתין עד שיבוא זמנו שיוכל ליכנס. לא כן אם מגיע למלך מי שיש לו תחתיו הרבה אנשים, אזי נפתחים לו מיד כל השערים. וה"נ הרבי שיש לו הרבה אנשים מקושרים אליו, נפתחים לו כל השערים ומעלה את כולם, לא כן היחיד, דכך הוא שורת הדין ציבור נכנס תחילה.

זמן הראוי להשתטח על קברי צדיקים

בדעת תורה מביא משבחי ה"ר"י (דף כ"ח) דעיקר זמן ההשתטחות על קברי הצדיקים הוא בערב ראש חודש או ט"ו לחודש. עפ"י הנני משתדל כשמזדמן לי לעלות לקברי צדיקים – לעלות בזמנים אלו דייקא. וגם הנני מוסיף לומר שמועה בשמו של הצדיק הטמון שם בכדי שיהיו שפתותיו דובצות בקבר, ויפה כח שני אלו העניינים להמליץ טוב בעדינו.

בלוח דבר צעתו (כ"ח באלול) מעתיק דבר פלא מספר שפתי קודש "שמעתי בשם ההק"ר אורי מסטרעליסק זצ"ל, שאם הולכים לקבר הצדיק שהיו מכירים אותו בחייו ארבע פעמים בשנה – ביום היא"ז, בער"ח ניסן ור"ח ניסן ובכ"ח באלול נחשב כאילו הוא מדבר עמו".

גדל מעלת נתינת צדקה – לזכות לתשובה

רמ"א "ונותנים שם צדקה לעניים", קודם שיאמר התחינות (מג"א סקי"ז). והטעם כדאמרינן רבי אליעזר הוי יהיב פרוטה לעני והדר מללי, דכתיב (תהלים יז:טו) "אני בצדק אחזה פניך" (מחזית השקל).

בספר שארית מנחם (וישווא) ראיתי שמפרש הפסוקים צפרשת ראה (דברים טו:ז-ט) "כי יהיה אציון מאחד אחיך וגו' לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיק האציון, וגו' השמר לך פן יהי דבר עס לבבך בליעל וגו' ורעה עינך באחיק האציון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה

במחצית השקל, קברי הצדיקים – ויכוין להתפלל לה' שיענהו בזכות הצדיקים, גם כי המקום הוא קדוש. וכוונתו לכאורה כמ"ש האלי' רצה בשם מהרי"ל דבית הקברות מקום קדוש וטהור יתכוין שה' יתן לו רחמים בזכות הצדיקים. ואל ישים מגמתו נגד המתים.

בשו"ע (סי' תקע"ט סעי' ג') לגבי תעניות של גשמים כתב, אחר שמתפללים יוצאים כל העם לבית הקברות וזוכים ומתחננים שם, כלומר, הרי אחם מתים כאלו אם לא תשובו מדרככם. הג"ה, ולפ"ז אם אין קברי ישראל, הולכים על קברי עכו"ם.

במג"א (ס"ק י"א) כ' משמע אע"פ שמתחננים שם, מ"מ כיון שאין הטעם אלא לומר הרי אנו חשופים כמתים מותר לילך על קברי עכו"ם. אבל יש עוד טעם בגמרא כדי שיבקשו המתים רחמים עלינו. ולפי זה נריך דוקא קברי ישראל. ולפי נוסחא שלנו שאנו אומרים בערב ראש השנה וערב יום כיפור נריך דוקא קברי ישראל, עכ"ד. וכוונתו למה שהביא כאן הפרי מגדים (א"א ס"ק י"ז) שצסידור מענה לשון יש תפילות מה שאומרים על הקברים, משמע קצת שמבקשים מהנפש שיליך טוב בעדינו.

הפוסקים דנו לפי דרך זה שמבקש מהנפש שיליך טוב בעדו, אם אינו בגדר ודורש אל המתים. והתשובה על זה הוא שצדיקים במיתתן קרויים חיים, ולכן אין זה בכלל ודורש אל המתים.

למה הדבר דומה, למלך צפר ודס שבעס על עצדו וחסצו צצית האסורין, וזה עליו שלל להאכילו ושלל להשקומו. והלך אדם אחד והאכילו והשקוהו. כששמע המלך, לא כועס עליו. ואת קרוין עצדים וכו'.

אמר לו רבי עקיבא אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך צפר ודס שבעס על צנו וחסצו צצית האסורין, וזה עליו שלל להאכילו ושלל להשקומו. והלך אדם אחד והאכילו והשקוהו. כששמע המלך לא דורון הוא משגלרלו. ואנן קרוין צנים, דכתיב צנים אחס לה' אלקיכס וכו'.¹ נמצא דכל מה שנותנים נדקה לצני ישראל הוא רק מנד ש'צנים אחס לה' אלקיכס'.

ולזה אמר הכתוב "והיה אס רעה עינך צאחיק האציון ולא חתן לו", שחטטען טענת המין שקרוין עצדים, על זה אמר הכתוב

צן חטא". צהקדם מש"כ הצני יששכר (מאמרי חודש תשרי מאמר ד' דרוש ז' אות כ"ד, חודש סיון מאמר צ' אות ה', ובכ"מ) צסס החיד"א לצאר למה תשובה אינה מועלת רק לישראל ולא לאומות העולם, והוא משום דישראל נקראים צנים, דכתיב (דברים יד:א) "צנים אחס לה' אלקיכס", ואצ שמחל על כבודו כבודו מחול. משא"כ אומות העולם נקרא הקצ"ה עליהם מלך, דכתיב (תהלים מז:ט) "מלך אלקיס על גוים", ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול.

והנה בגמ' (צ"צ י.) מצינו ששאל טורנסרופוס הרשע את רבי עקיבא, אס אלקיכס אוהצ עניים מפני מה אינו מפרנסס. אמר ליה [רבי עקיבא] כדי שניצל אנו צהן מדינה של גיהנס. אמר ליה [טורנסרופוס], אדרבה, זו היא שמחייצתן לגיהנס. אמשול לך משל

¹ הגמרא מסיק אמר לו אתם קרוים בנים וקרוין עבדים בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים וכו', בספרים פי' מה שנהגו בכל תפוצות ישראל לידור ולנדב צדקה בזכרון שם רבי מאיר בעל הנס ע"פ מה שידוע המחלוקת בין ר' מאיר ור' יהודה (קידושין ל"ו). שלר' יהודה אומר בזמן שעושין רצונו של מקום קרוין בנים, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום קרוין עבדים, ולר"מ בין כך ובין כך קרוין בנים, על כן מזכירין שמו בנתינת הצדקה שאפילו בזמן שאיננו עושים רצונו של מקום ח"ו אנו קרויים בנים ושפיר קעביד מצוה.

בפרדס יוסף (ויקרא כ"ג כ"ד) מפרש כע"ז מה שמבקשים אלקא דמאיר עננו (ע"ז י"ח:) ולא שאר תנאים, דבקידושין (ל"ו). איתא ר' מאיר אומר בין כך ובין כך קרוין בנים, לזאת כשאחד ח"ו בעת צרה ומבקש ישועה תיכף כי אי אפשר לו להמתין, מזכיר את ר' מאיר דלשיטתו אנו בנים ואב מרחם תיכף.

ובזה מפרש גם מה שאנו אומרים בתפילת ראש השנה "היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטינו איום קדוש", וקשה האם כעבדים אין אנו צריכים לרחמים, אלא י"ל כנ"ל שכן גם אם יחטא יכול לבקש מאביו גם בעת שהוא ברוגז כי בודאי ירחם עליו, דכן הוא בטבע האב, אבל עבד כשיחטא יבקש חנינה רק בעת שידוע שאדונו מלא רצון וטוב לבו, ולכן אומרים אם כבנים מבקשים תיכף רחמים גם בזמן הדין, ואם כעבדים שאי אפשר לנו לבקש עתה עינינו לך תלויות עד שתהי' עת חנינה.

גויס'קייט – היה מעורר תמיד שידברו בשפת האידיש, ושלל להעתיק ספרים הקדושים ללשון העמים (ראה מה שכתב כ"ק אאדמו"ר זי"ע אריכות בזה בקונטרס "שנו חכמים בלשון המשנה"), לאהוב רק יהודי ולשנוא את הגוי וכהנה וכהנה.

וחשבתי לעצמי שיש מכוון יותר עמוק בלשנוא את הגוי חוץ מפשוטו לשנוא את הגוי, והיינו שישנא חיי גוי – שידע ויאמין באלקי עולם, וכל מה שיבא עליו יקבל באמונה ובלב שלם, ויאמין שכל העולם מתנהג בהשגחה פרטית.

"והיה בך חטא", דכיון שאינך חושב עצמך לבן לחת צדקה לעניים יהי בך חטא, דכל מה שמהני תשובה הוא רק מזד מה שקרוין בנים, כנ"ל צבני יששכר דאז שמחל על כבודו כבודו מחול.

ואבדיל אתכם מן העמים

עומדים אנו בחודש אלול – זמן תשובה. ודיברנו על החילוק בין ישראל לעמים, שבישראל מועלת תשובה משא"כ באומות העולם. אחד מהדברים שהיה כ"ק אאדמו"ר זי"ע מרבה לדבר ולעורר על זה היה על ההבדלה בין ישראל לעמים. ולא רק מעצם הגוי, אלא מכל דבר שיש בו ריח של

ניצוצי הדף

חולין דף ק"ד ע"ב

מחלוקת הראשונים אם הנהגת מר עוקבא הוא חומרא או הלכה

והנה הנהגת אביו של מר עוקבא להמתין כ"ד שעות הוא ודאי חומרא. אולם הנהגת מר עוקבא שהחמיר מסעודה לסעודה הוא חומרא שהחמיר על עצמו, או שמא סבר שכך הוא הלכה. ונחלקו בזה הראשונים.

שיטת ר"ת ובה"ג (תוס' קד: ד"ה עוף וגבינה) שמר עוקבא מחמיר על עצמו היה, אבל להלכה אם נוטל ידיו ומקנח פיו ומדיחו אחרי אכילת בשר, מותר לאכול גבינה מיד, ואפילו באותה סעודה.

ואולם שאר הראשונים: הרי"ף (לז: הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ט הכ"ח) והרא"ש (פ"ח סי' ה') כתבו שהך מימרא דמר עוקבא הוא הלכה, שבכל אופן צריך להמתין מסעודה לסעודה.

תוס': 'סעודה אחרת', היינו שסיים סעודתו ובירך ברכת המזון

ועוד נחלקו הראשונים בביאור כוונת הגמרא 'סעודה אחרת'. דעת התוס' (שם ד"ה לסעודתא אחריתא) והראב"י (סי' אלף ק"ח) שאין צריך המתנת זמן אלא סילוק סעודה בלבד, שכל שסיים את הסעודה שאכל בה בשר ובירך ברכת המזון, מותר תיכף לאחר מכן לאכול גבינה. אלא שצריך גם ליטול ידיו תחילה, וכן לקנח ולהדיח את הפה

שיעור ההמתנה בין אכילת בשר לגבינה

שו"ע ס"א "אכל בשר אפילו חיה ועוף לא יאכל גבינה אחריו עד שיששה שש שעות. ואפילו אם שהה כשיעור, אם יש בשר בין השיניים צריך להסירו, והלועס לתינוק צריך להמתין. הג"ה, ואם מצא אח"כ בשר שבין השיניים ומסירו, צריך להדיח פיו קודם שיאכל גבינה. ויש אומרים דאין צריך להמתין שש שעות, רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון מותר ע"י קינוח והדחה".

הנהגת מר עוקבא להמתין מסעודה לסעודה

ביאור הרבירים, כי במס' חולין (קד:) מבואר שבין אם אכל בשר ורוצה לאכול אחריו גבינה, או שאכל גבינה ורוצה לאכול אחריו בשר צריך לקנח ולהדיח את פיו,^א ולא נזכר כלל שיעור זמן המתנה בין אחד לשני.

ובהמשך הגמרא (קה.) יש מימרא של רב חסדא שמחלק בין בשר וגבינה "אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה, אכל גבינה מותר לאכול בשר", ולא הזכיר כלל הענין של קינוח והדחה.

ואח"כ יש מימרא של מר עוקבא "אמר מר עוקבא אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא, ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתא אכילנא".

^א ועוד יש בזה חומרא ליטול ידיו בלילה, וכל פרטי דינים אלו מבואר להלן (סע' ב') לגבי מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר.

רמב"ם: והוא כמו שש שעות

אמנם הרמב"ם (שם) כתב בזה הלשון, "מי שאכל בשר בתחילה בין בשר בהמה בין בשר עוף, לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות, מפני הבשר של בין השיניים שאינו סר בקינוח", עכ"ל.

מאירי: שש שעות או קרוב לזה

וכעין זה במאירי (חולין שם) וז"ל, "ולא מצינו בשהייה זו פחות משיעור שבין סעודה לסעודה, והוא שש שעות או קרוב לזה". משמע מדבריהם שאין צריך שש שעות שלימות.

מקור לאלו המקילים**שאין צריך להמתין ו' שעות שלימות**

ודבריהם הם המקור למה שיש אומרים שאין צריך להמתין בדיוק שש שעות. ויש הנוהגים להמתין חמש ומשהו, חמש וחצי,² או חמש ורוב השעה הששית.³ וכן זה גם המקור למה שהרה"ק הדברי חיים זי"ע לא היה ממתין ו' שעות כשהיה מיום ללילה או מלילה ליום.⁷

כמבואר בגמרא (שם קד:). אלא שבאותה סעודה אסור לאכול גבינה אחר בשר אפילו ע"י נטילה קינוח והדחה.

ראשונים: סעודה אחרת כולל גם זמן המתנה מסעודה לסעודה

שיטת הרי"ף הרמב"ם הרשב"א והרא"ש, שהכוונה שצריך גם להמתין בין בשר לחלב שיעור הזמן הרגיל שיש בין סעודה לסעודה. ובראשונים מבואר שהוא שש שעות, כיון שבזמן חז"ל היו אוכלים רק שתי סעודות ביום. ומבאר הלחם משנה (שם) מהיכן למדו לומר כן, כיון שסעודת תלמידי חכמים הוא בשעה ששית (שבת י). ומר עוקבא היה תלמיד חכם, ואם כן משם עד סעודת הערב היה שש שעות.

רא"ש: מסעודת הבוקר לסעודת הערב

איברא שמצינו חילוקים בלשונות הראשונים בזה. דז"ל הרא"ש (פ"ח סי' ה') "דהיינו מזמן סעודת הבוקר עד זמן סעודת הערב". ולא הזכיר מספר השעות, ויתכן מזה נפקא מינה בין ימות החורף לימות הקיץ (ראה להלן בשם הפרי חדש).

² כבר הזכרנו במשנת השבוע (לחג השבועות) שבישיבת לייקוואד הנהיג הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל לאכול גבינה אחר בשר לאחר חמש וחצי שעות, וכמו דמשמע מהרמב"ם.

³ בגלילין חג השבועות הבאנו מס' כל הכותב לחיים (עמ' קע"ה), כתב שם הגה"ק מרן מוהר"ר יעקב לייזער אדמו"ר מפשעווארסק זי"ע א"א בזה"ל, שמעתי ממורי ע"ה [הה"ק מקאלאשיץ זי"ע] שאינו רבינו מצאנו זי"ע, היה מחזיק לשוטה למי שמדקדק להמתין אחר אכילת בשר ששה שעות שלימות בדקדוק דוקא, ע"כ. ועיי"ש בדף קצ"ו, דחתנו הרה"צ מוה"ר ברוך כהנא שליט"א העיר, דאפשר דהמקור לזה הוא מלשון הרמב"ם הנ"ל, דכתב שם הלשון 'כמו' שש שעות וכו'.

וע"ע שו"ת דברי יציב (ח"ז סי' ס"ט) דמה שידוע שהמנהג בראפשיץ היה להמתין רק מעט יותר מה' שעות, וכל שנכנס כבר לשעה הששית הקילו לאכול גבינה, לא נהגו כן כי אם בשעת הדחק, וגם בזה לא הקילו ממש ה' שעות ומקצת, אלא שאחר שעה חמישית לא דקדקו כל כך לעיין היטב במורה שעות אם עברו ו' שעות שלימות.

⁷ ראה משנה הלכות (ח"ז סי' ע'). ובשו"ת משנת יעקב (ח"ג, הגהות לשו"ע י"ד) מביא ששמע מבעל הדברי יואל זי"ע ביו"ט דשבועות תשכ"ב שהגה"ק מצאנו זי"ע בעל ד"ח נהג לשתות בבוקר לאחר ה' שעות שאכל בלילה, יען דיש חילוק בין לילה ליום. אבל לא מצד שינה בלילה, דאם בחורף

בין ימים קצרים לימים ארוכים, אלא משמע כדכתבנא.

פמ"ג: תמיד צריך להמתין ו' שעות שוות
אמנם הפרי מגדים (מש"ז סק"א) אינו מסכים לסברא זו, וסובר דעל כרחך הני שש שעות הן שוות ולא זמניות, דאין שום סברא לומר שבימות החורף סגי בו' שעות זמניות, כי ודאין לומר דבימות החורף מתעכל המזון מהר, ומסיים 'והוא פשוט'.

וכן הוא המנהג להחמיר להמתין שש שעות שוות בקיץ ובחורף, שבת ויום טוב. וגם בחג השבועות כתב כ"ק אדמו"ר ז"ע במשנה הלכות (ח"ז סי' ע') שאין להקל בזה. ובכי האי גוונא שהמתין שש שעות אין צריך רחיצת ידים והדחת פיו, כי בודאי כבר לא נשאר בשר בפיו ועל ידי.

בטעם שצריך להמתין שש שעות

וטעם הדבר שהצריכו המתנת שש שעות אחר אכילת בשר נחלקו בזה הראשונים, דעת רש"י (חולין קה. ד"ה אסור) משום דהבשר יש לו שומן והוא מושך טעם חזק עד ו' שעות, וחיישינן דכיון שירגיש באותה אכילה טעם מבשר וחלב יחד, שמא יבוא לאכלם ביחד.

ודעת הרמב"ם (פ"ט מהל' מאכ"א הכ"ח) שהוא משום הבשר שנשאר בין השיניים, וכיון שכן אם יבוא לאכול גבינה חיישינן שמא יבלע שניהם יחד. ואולם יש לעיין בדבריו שלא חילק בין בשר עוף לבשר בהמה. וצ"ע, כי הנסיון מוכיח שיש חילוק בין בשר עוף לבשר בהמה, שבשר בהמה שיותר קשה נתקע יותר בין השיניים. וגם בבשר בהמה יש כמה מיני בשר יותר רכים ויותר קשים, ולא חילק כלל ביניהם.

המנהג להמתין ו' שעות שלימות ולא להקל אפילו בפחות מעט

ואולם יש הרבה פוסקים שסוברים שצריך ו' שעות שלימות ואין להקל אפילו בפחות מעט, וכן עמא דבר. וכ"כ כ"ק אדמו"ר ז"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' צ"ז, ח"ב סי' י"א) דהמנהג להמתין ו' שעות שלימות, וכן יש לנהוג.

מנהג יהודי אשכנז להמתין ג' שעות

מנהג יהודי אשכנז להמתין ג' שעות. וביאר כ"ק אדמו"ר ז"ע במשנה הלכות (חט"ז סי' ט') הטעם למנהגם, כי בגמרא נתנו שיעור מסעודה לסעודה, וא"כ תלוי בזמן הסעודה והמקום שאוכלים. וכיון שזמן סעודת תלמידי חכמים בשעה שש וסעודה שני' בערב, ובזמן החורף שהיום קצר ובשעה שלישית אחה"צ כבר מגיע חשכת לילה, וא"כ אוכל סעודתו לערך ג' שעות לאחר שאכל סעודת צהרים. ואינו אסור לאכול אלא בסעודה אחת ולא בסעודה שני' ביום, ולכן נהגו בזה שלש שעות.

פרי חדש: שש שעות יש חילוק בין ימות החורף לימות הקיץ

ואכן שיטת הפרי חדש (סק"ו) שהני שש שעות הוא לאו דוקא שעות שוות, כגון בימות החורף שהימים קצרים, כל שאכל בשר בשחר מותר לאכול גבינה בסעודת הצהריים. וכן אם אכל בשר בחצי היום מותר לאכול בערבית, אע"ג דליכא בין אכילה לאכילה אלא כמו ד' שעות בקירוב.

וכותב שזה דבר מוסכם לכו"ע, דהוא לשון הגמרא הוי בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתא אכילנא, משמע דמסעודה לסעודה שפיר דמי. ולא קמפליג

על פי שיטת הזוהר, שבפ' משפטים (שמות קכה.) כתב הזוהר שאסור לאכול שני המינים אפילו בזה אחר זה 'בשעתא חדא' [=בשעה אחת], ולא 'בסעודתא אחת' [=בסעודה אחת]. ובפשטות הזוהר לא חילק בין אם אכל בשר תחילה לבין אם אכל גבינה תחילה, לעולם צריך סילוק סעודה, דהיינו ברכה אחרונה על המין הראשון, וגם המתנת שעה אחת. כן הוא הבנת המצרף לחכמה כפי שהביאו הש"ך (ס"ק ט"ו).

הכרעת הפוסקים להמתין שש שעות

והנה אף שהרמ"א כתב שהמנהג להמתין שעה, הכריעו הפוסקים שם הט"ז (ס"ב) והש"ך (ס"ח) להחמיר בהמתנת שש שעות, וכמו שסיים הרמ"א "ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה, וכן נכון לעשות".

דף ק"ט ע"ב

מבאר בהרחבה מה שבכמה מקומות בש"ס רואים שאסור מפני 'חשדא', ובכמה מקומות רואים שאסור מפני 'מראית העין', ומבאר דהם שני ענינים נפרדים דחשדא היינו שחושדין אותו שעושה איסור ולא שילמדו ממנו להקל אלא שחושדין אותו שעושה עבירה, ועל זה נאמר והייתם נקיים מה' ומישראל, אבל מראית העין היינו במקום שיש לחוש שילמדו ממנו להתיר ולא חשדא שיחשדוהו שעושה איסור. ועל דרך חילוק זה כתב גם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' מ').

ולפ"ז אתי שפיר מ"ש הש"ך דהיכא שמבשל לצורך חולה כיון שאין חשש למראית עין שלא ילמדו ממנו כיון שיאמרו שזה לצורך חולה, וגם לא שייך בזה חשד כי

רמ"א: המנהג הפשוט להמתין שעה ולברך ברכת המזון

המשך הג"ה 'והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת ואוכלין אח"כ גבינה. מיהו צריכים לברך גם כן ברכת המזון אחר הבשר, דאז הוי כסעודה אחרת דמותר לאכול לדברי המקילין. אבל בלא ברכת המזון לא מהני המתנת שעה, ואין חילוק אם המתין השעה קודם ברכת המזון או אחר כך".

ט"ז: פשרא לחומרא

ובטעם המנהג כתב הט"ז (ס"ב) שמעיקר הדין נקטו שאין צריך להמתין כלל כשיטת התוס', אלא שמ"מ החמירו להמתין שעה.

גר"א: מקורו בשיטת הזוהר

והגר"א כתב שהמקור של שיעור שעה הוא

ביאור החילוק בין איסור מראית העין לאיסור מפני החשד

איסור משום מראית העין, כבר הזכרנו (משנת השבוע פ' בהעלותך) את שיטת הש"ך (ס"ז) שסובר שבבישול לבד אין חשש מראית העין, כי יכול להיות שמבשל לצורך רפואה או שאר דברים, ורק באכילה יש חשש מראית העין, וצריך היכר של שקדים.

והנה בעיקר דין מראית העין, יש לדון בגדר האיסור אם הוא משום שלא יאמרו הרואים שמותר לעשות כמעשה הזה שהוא איסור, או אינו אלא משום דין והייתם נקיים מה' ומישראל, שלא יחשדו אותו בעשיית מעשה איסור.

בשו"ת קרן לדוד (או"ח סי' ס"ד אות ה')

בעלמא, וגם על עצם הדין של הרמ"א שהזכרנו כבר מה שסיים עליו שאינו אלא חומרא והמיקל לא הפסיד, יש להבין למה באמת אין בזה משום בישול בשר בחלב.

הפלתו (ס"ק י"ג) הבין בדברי הש"ך דאם מבשל בה בשר או חלב זה מדינא אסור, ומ"ש הש"ך שזה חומרא בעלמא היינו כשמבשל בה שאר דברים, והטעם דהוי חומרא בעלמא בכי האי גוונא כיון שגם טעם הבשר וגם טעם החלב אינם בעין, רק בלועים בכלי, וגם משום שכבר נתבשרו פעם אחת, ואין בישול אחר בישול, ע"כ בכלוע שכבר נתבשר אין להחמיר כולי האי.

ביאור הטעם שלחנות

תחת קדירה של גוי אינו אלא חומרא

ובערוך השולחן (סל"א) ביאר כע"ז מה שכתב הרמ"א בסוף דבריו שאינו אלא חומרא בעלמא דהוא מחמת שני טעמים, (א) והוא הטעם העיקרי הוא משום דבשר בחלב הבלוע בכלי לא שייך בזה בישול דאין זה דרך בישול שאסרה תורה, (ב) ויש אומרים משום דאין בישול אחר בישול בבשר בחלב כמו בשבת, אבל האחרונים דחו טעם זה כיון שיש בישול אחר בישול בבשר בחלב גמור שאינו בלוע.

ולפ"ז נמצא דאין להקל כשמבשל בה עתה בשר או חלב בעין, וכל שכן כשמבשל בה בשר עם חלב ביחד.

בזמנו לא שייך כמעט האיסור שכתב הש"ך

אמנם בזמנינו, כמעט שאינו שייך הלכה זו שכתב הש"ך, כי גם מי שיש לו גוי שעובד בביתו ומבשל לעצמו תבשיל, לא מצוי שמא יחתה כי בזמניהם היה החוס נוצר מגחלים ואש שלפעמים כבה והיה צריכים לחתות להבעיר האש, אבל בזמנינו

יאמרו שמבשל לצורך חולה, ולכן מותר בלי היכר של שקדים.

רמ"א: ארבעה אופנים שלכתחילה יש להחמיר בהם

סע' ו' הרמ"א מביא ארבע אופנים שלכתחילה יש להחמיר בהם, אבל בדיעבד אין לחוש בכל זה, ואף לכתחילה אין בזה אלא חומרות בעלמא והמיקל לא הפסיד. [ולזה נבאר למה אינו אלא חומרא בעלמא].

אסור לחתות האש תחת קדירה של גוי

דין ראשון, הג"ה "יש אומרים דאסור לחתות האש תחת קדירה של גוי לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר, והמחתה תחת קדירה שלהם בא לידי בישול בשר בחלב (הגהת מרדכי פ' כל הצלמים)."

כלומר אפילו שהישראל עצמו לא יאכל מזה כלל, אלא הגוי מבשל שם מאכלו לעצמו, מ"מ כיון שהישראל מחתה שם מתחתיו הרי הוא מבשל בשר בחלב.

חומרת המרדכי: השפחה צריכה ב' קדירות שלא יבוא לחתות

בש"ך (ס"ק י"ח) מביא בשם המרדכי (שם) שהחמיר עוד, שאסור לבשל בשר בבית ישראל בקדירה של גוי שמא יחתה הישראל ויבוא לידי בישול בשר בחלב, והוא הדין לבשל שאר דברים כגון מאכל פרווה מפני בליעות הבשר והחלב הנפלים ומתבשלים ולכן צריך לשפחות גויות שתי קדרות אחת של בשר ואחת של חלב, מיהו אין בזה אלא חומרא בעלמא ואין העולם נוהרין בזה.

ביאור הטעם שאינו אלא חומרא בעלמא
ויש להבין מה טעם אינו אלא חומרא

והטעם שאינו אלא חומרא בעלמא ביאר בערוך השולחן (סל"ג) כי זה לא שייך זה אא"כ היו מים רותחים מכלי ראשון ונתערבו רותחים דאל"כ אינו אסור בהנאה שאין זה דרך בישול וגם שיהיה ממשות של בשר ושל חלב בתוך הכלים ודבר זה הוא רחוק מן המציאות שהרי אפי' אם הדיחו ברותחין מכרי ראשון אח"כ כשנתערבו הרי הם כלי שני.

שלא להשתמש בכלי שעושים בו מים לחפירת הראש

דין שלישי ברמ"א "עוד כתבו דהכלי שעושין בו מים לחפירת הראש אין להשתמש בו, דעושין אותה מאפר שעל גבי הכירה, ורגילות הוא להתערב שם בשר וחלב."

והטעם שאינו אלא חומרא ביאר בערוך השולחן (שם) משום דודאי כבר נשרף כל הלחלוחית, וגם הוא נותן טעם לפגם.

שלא להשתמש בקדירות של התנורים שבבית החורף

דין רביעי ברמ"א "וכן יש לאסור ג"כ להשתמש מן הקדירות של התנורים שבבית החורף משום דנתזים עליהם לפעמים בשר וחלב מן הקדירות שמבשלים בתנורים."

וגם זה אינו אלא חומרא כיון שהוא רק חשש בעלמא (ערוך השולחן שם).

שמשמשים בגע"ז רעננז"ש לא מצוי שיחתה.

ובאמת לגבי שמא יחתה בשבת הזכרנו כבר (משנת השיעורים עמ' קע"א) מדברי האגרות משה (או"ח ח"א סי' צ"ג) שחידש לומר דלא שייך כלל הגזרה של שמא יחתה בתנורי הגז שלנו, דהא חזו"ן שרק שלא יחתה בגחלים גזרו ולא שמא יביא עוד עצים כשיכלה האש,^א וא"כ בתנורי הגעז שלא שייך חתוי בהגע"ז שכבר יש שם, אלא אם רוצה להגדיל את האש צריך שיתן עוד געז אחר שנותן ע"י שפותה יותר את נקבי הצינור שיורד משם הגעז, א"כ הוא כמו להביא עצים אחדים שלא גזרו כיון דלא חששו שיעשה מעשה בידים.^ב

וא"כ הכי נמי החשש היה שמא יחתה להבעיר הגחלים כי ירצה למהר בישול קדירת הגז, אבל בזמנינו שכמו שמעמידים את הקדירה כך זה נשאר, אין חשש שמא יגדיל את הלהבה, כי ראינו שהחשש היה רק שמא יחתה אבל לא שמא ירבה ויוסיף, ולכן גוי שמבשל בבית ישראל בקדירה שלו אין חשש.

שלא לערב מים שהדיחו בהם כלי חלב וכלי בשר וליתן לפני בהמה

דין שני ברמ"א "עוד כתבו דאין לערב מים שהדיחו בהם כלי בשר עם מים שהדיחו בהם כלי חלב וליתן לפני בהמה דאסורים בהנאה."

^א ומוסיף שם משום דאולי משום דלא גזרו אלא בחיתוי בפיו שקילא לאינשי דלא חשיב להו מעשה כ"כ מלעשות מעשה בידים.

^ב ולפ"ז אין צריך לכסות את האש, אמנם כל זה הוא מעיקר הדין אבל משום חומרא דשבת צריך לכסות הגע"ז וגם לכסות הכפתורים, הכל כמו שביארנו בהרחבה במשנת השיעורים.

מראי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' חולין	חלק - סימן
ק"ג.	מליח הרי הוא כרותח..... ד-צט
	אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה..... ד-צט
	בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה מותר בבישול..... ג-ק"ז
	ר"ע אומר חיה ועוף אינם מן התורה..... ג-ק"ז
ק"ג:	כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל..... ג-קעב
	המבשל חלב בחלב וכו' אין איסור חל על איסור..... ג-ק"ז
	רש"י ותוס' ד"ה דם..... ג-קעב
קיד.	אבישול כולי עלמא לא פליגי דלקי כי פליגי אאכילה..... יז-רט
	מי חלב אינו כחלב..... יט-צח
קיד:	תוד"ה עד..... יח-לד
קטו.	קודש היא לכם היא קודש ואין מעשיה קודש..... ז-נה
	תוד"ה כל..... ז-נה
	תוד"ה פן..... ח-רכט, יט-רלה
קטו:	תוד"ה מה..... ה-שה
קטז.	המעמיד בעור של קבה כשרה אם יש בנותן טעם הרי זו אסורה..... ז-ק"ג, יט-צד
קטז:	כשרה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה..... ז-ז, ז-ז, טז-ז, קלז
ק"ז:	רש"י ד"ה העור..... ג-סא
	תוד"ה העור..... ד-צד
	תוד"ה ולא שומר..... ג-סא
ק"ח.	תוד"ה שומר..... ג-סא
ק"ט:	איתיביה ר' יוחנן לר"ל עור שיש עליו כזית בשר..... יט-צט
	רש"י ד"ה חלחולי..... יט-צט
	רש"י ד"ה אי..... יט-צט

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי יוסף חיים מבגדאד זצוק"ל
בעל בן איש חי

י"ג אלול תרס"ט

רבינו יוסף נולד ביום כ"ז מנחם אב שנת תקצ"ה (1835 למס') בעיר בגדאד (Baghdad, Iraq), לאביו הגאון רבי אליהו זצ"ל מרבני העיר בגדאד, בן הגאון רבי משה חיים זצ"ל מקים עולה של תורה בבבל, ולאמו מרת מזל טוב ע"ה.

ימי נעוריו

כשהיה רבינו כבן שבע שנים ניצל בנס. היה זה כאשר היה הוא ואחותו במרתף אצל הבאר ושחקו, ואחותו דחפו, ולפתע נפל אל הבאר. אחותו נבהלה מאד, ורצה מהר לאמה לאמור לה כי רבינו נפל בבאר. מיד חשו לעזרתו ויצאוהו מן הבאר, ויתעסקו עמו עד ששבה רוחו אליו.

עודו צעיר לימים בשובו מבית המדרש לבית, נתחבא בחדר הספרים לחזור על לימודו ולמד בשקט, ולא היו יודעים שכבר חזר מבית המדרש, ולא הביאו לו לאכול, עד שחפשוהו ומצאוהו נחבא אל הכלים בחדר הספרים.

כשהיה בן ארבע עשרה שנים, נפל מבטו על מכתב שקיבל אביו מחכמי ישראל בירושלים שפנו אליו בשאלה בענין אתרוג. בסקירה אחת עבר רבינו על פני השאלה וצדדיה, ומיד ישב וערך תשובה כהלכה מנומקת בבקיות רבה מספרי גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים, ושיגרה לירושלים (עי' ספרו רב ברכות, מערכת אתרוג). ימים אחדים לאחר שנתקבלה תשובתו לחכמי ירושלים, הגיעה גם תשובת אביו הרה"ג רבי אליהו. אף הם נענו והשיבוהו לאמור, שכבר הקדימו בנו היניק וחכים, אשר עליו נאמר (משלי כג:ה) "ישמח אבין ואמן ותגל יולדתך". תפלתם עשתה פירות ופירי פירות, וזכו הוריו הקדושים לראותו מורה הוראות בישראל.

למד תורה אצל דודו - אחי אמו הגאון רבי דוד חי מאיר יוסף ניסים סלמאן מעתוק זצ"ל. בשנת תר"ח (1848 למס') נכנס ללמוד בבית המדרש לרבנים בית 'זלכה', שם למד אצל הגאון רבי עבדאללה סומך זצ"ל, והפך לתלמידו המובהק. רבו העריצו מאד, ובכל דבר הקשה בהוראה שלח להתייעץ עמו, ולדעת חוות דעתו הגדולה (עי' זבחי צדק ח"ב י"ד סי' כ"ג, אהע"ז סי' א', ועוד). כעבור שנים מספר עזב רבינו את בית המדרש התבודד בעליית ביתו שהכילה את ספרייתו הגדולה, והגה בתורה יומם ולילה.

בשנת תרי"א (1851 למס') נשא לאשה את מרת רחל ע"ה בת רבי יחזקאל שלום ז"ל, אחי זקינו הגאון רבי משה. [במקום אחר ראיתי שהיא היתה בתו של הנדיב ר' יהודה סומך ז"ל, ממשפחת הגאון רבי עבדאללה סומך].

עוד בשנת תרט"ז (1856 למס') בהיותו בן כ"א שנים, היה לו משא ומתן של הלכה עם הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל זקן רבני איזמיר (İzmir, Turkey), שהפליג בשבח רבינו וכנהו (חוקת החיים חו"מ

ס' נ"א): "חכם חן ריכא ובר ריכא מזרע המלוכה, דין הוא הדור החכם השלם הדין המצויין בר אבהן ובר אוריין". בשנת תרכ"ד (1864 למס') חזר וכתב עליו (הקדמה עיני כל חי): "וראה נא מה שכתב רב רחומאי עמיתנו בתורה, זרע רב מבבל כמוהו"ר יוסף חיים נר"ו בספרו הנחמד אשר יצא אז, זה שמו 'אדרת אליהו'".

בנזר ההנהגה

בשנת תרי"ט (1859 למס') נלקח אביו הגאון לבית עולמו, רבינו אז כבן כ"ה שנים. בתום השבעה עלה על בימת בית הכנסת הגדול בבגדאד באותו מקום שאביו המנוח ז"ל היה רגיל לדרוש, ופתח בדרשה ארוכה. כל הנאספים הרבים היו מלאי התפעלות מגודל כשרונו, ומלשונו פה מפיך מרגליות. הכל ראו את גודל כח הבן שבא לו מכח האב. הם קיבלו את מורו הלכה למעשה.

רבינו לא תפס משרה רשמית, לא בתור רב ראשי ולא בתור אב ב"ד, ואעפ"כ כל הדבר הקשה הביאו אליו, והוא היה הפוסק האחרון. ההערכה אליו עברה כל גבול. הכל העריצוהו - אנשים נשים וטף, לכולם שימש אב ופטרון, וכל אחד יכול היה להגיע אליו ישירות, גברים נשים, ואפילו נערים או נערות, כולם מוצאו דלת ביתו פתוחה להם, את כולם קיבל בסבר פנים יפות. ואכן רבים נהרו אליו, יש שבאו כדי לשאול אותו בעניני הלכה, ובהיותו מקובל גדול ואיש קדוש, רבים באו לבקש את ברכתו וביקשו ממנו תיקון לנשמתם. מכל קצוות תבל פנו אליו באגרותיהם ושאלו ממנו פסקי הלכה.

בימי רבינו היו שני אנשים שמלאכתם היה לקנות בגדים ודברים ישינים. פעם אחת שמעו שיש אצל משפחה אחת מן הגוים לקנות כמה חפצים ישינים. התוועדו ביניהם והלכו יחד כדי לקנות שמה. בהיותם בדרך עברו ע"י קהל מתפללים שהיה חסר להם עשירי למנין עבור קדיש, והנה אחד מהם השיב שאין לו זמן וממהר ללכת למקום המיועד, ונפרד מחביריו. השני שם בטחונו בה, ואמר: "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה" (מכילתא דר' ישמעאל פ' בא ביצי), ותכנס להשלים את המנין, ענה אמנים לקדיש, ויצא גם הוא לאותו מקום.

בהגיעו שמה ראה שחברו כבר קנה את כל החפצים, זולת כמה סמורטטים פחותי ערך, ומרוב שהיו בלויים לא חפץ חבירו לקנותם בשום אופן מפני טורח משא. בראותו כך, בכדי שלא ילך בידים ויקניית קנה את כל הסמורטטים, ונשא אותם על שכמו לביתו. בהיותו ממין (sorting) את הסמורטטים מוצא בתוכם כר אחד בלוי, הוא פתח את הכר כדי להציל את הנוצות, ומצא בתוכם מרגלית אחת. מיד הלך אצל סוחר מרגליות, הסוחר העריך את המרגלית בחמשים זהובים, ותן לו את הסכום במזומן. הוא קרא על עצמו את הפסוק (שמות טז:ז) "לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר". בבואו לביתו, סיפר לאשתו שהסוחר נתן עבור המרגלית חמשים זהובים במזומן. תיכף אמרה לבעלה שילך לערער ויקח אח המרגלית בחזרה. הוא לא ידע מה לעשות, כי חשב מה שעשה עשוי, ואינו חפץ לשנות בדיבורו. אבל מרוב הפצרותיה של אשתו החליט לשאול בעצת רבינו.

כששמע רבינו את כל המעשה, ענה ואמר: "אתה ענית אמן על חצי קדיש שהם חמשה אמנים, וחז"ל אמרו (ע"י ב"ק צא, ותוס' ד"ה וחיוב) שכר אמן בעוה"ז הוא עשרה זהובים, חמש פעמים עשר הרי נתנו לך חמשים זהובים במזומן בעוה"ז, והקדן קיימת לך לעוה"ב. האיש יצא שמוח ומרוצה. למדנו מכאן כמה גדול שכר העונה אמן, שיורד לו השפע ברכה בלי טורח.

(אהבת חיים פ' חיי שרה ד"ה מעשה שהיה בבגדאד)

כתב רבינו בספרו חסדי אבות (פ"א מ"א) [ולפי עדות תלמידו הגאון רבי בן ציון חזן זצ"ל, הרב שנזכר בסיפור זה הוא רבינו בעצמו, אלא שכמו הדבר בענוותנותו]: צריך שיהיה חכם ונבון, דכשרואה שזה התובע רמאי הוא, יעשה המוצאה של דברים לדבר עמו אשר יהיה זה מוכרח להשיב דבר, שבו סותר רמאותו, ותתגלה הרפתו. ואזכיר דבר אחד לדוגמא במעשה שהיה. באחד שהיה הולך ברחוב אחד, ראה בארץ מטבע אחד של זהב, והרחוב היה ארוך הרבה, והוא נטלו והניחו בחיקו. והיה אדם אחד בא כנגדו בראש השני של הרחוב, וראה מרחוק שזה נטל מן הקרקע זהוב אחד, ויגש אליו ויאמר: "זה הזהב אשר הרימות מן הארץ שלי, וממני נפל קודם חמשה רגעים, שהייתי הולך ברחוב הזה, ועתה הרגשתי בו וחזרתי לאחורי לחפש אותו ברחוב זה, וראיתי שאתה לקחת אותו, תנהו לי כי שלי הוא". והלה השיב: "שקר אתה אומר, ולא נפל ממך זהב - זה נפל מאחרים, וזכיתי בו מדין מציאה".

ובאו לפני הרב לדון, ודיברו דבריהם, וזה הרמאי אמר שהוא מוכן לישבע בספר תורה שקודם שלשה דקות היה הולך ברחוב זה, ונפל ממנו מטבע זהב, ואיש אחר לא עבר באותו רחוב במשך הארבעה דקות, על כן בודאי זהב זה הוא שלי". והרב בחכמתו הבין שזה התובע הוא רמאי, והוא רוצה לישבע בספר תורה לשקר, ויתחכם הרב להוציא רמאות של זה לאורה, ולא יהיה חוטא נשכר לגזול הזהב מיד הזוכה בו, וגם לישבע שבועת שקר. מה עשה הרב? אמר להרמאי: "צא ועמוד בחוץ, ותסגור הדלת של החדר, כי אני רוצה לחקור את הנתבע בעל דינך לברר הדבר שלא בפניך. וזה יצא תיכף וסגר דלת החדר, ועמד בחוץ מן הצד כדי לשמוע מה מדבר הרב עם בעל דינו.

וידבר הרב לבעל דין בהרמת קול מעט ולא בלחישתו כדי שישמע הרמאי, כי הבין דודאי הרמאי מטה אזנו ומאזין, ויאמר לבעל דין: "תן לי הזהב בידי", וימסור לו, ואחר שלקחו אמר הרב לבעל דין: "הנה בזה המטבע של הזהב יש סימן מובהק שהוא נקוב בצד פלוני, אם כן זה למה ישבע, נאמר לו שיתן בו סימן, ואם אמר הסימן הזה של הנקב בצד פלוני, ודאי שלו הוא וניתן אותו לו בלא שבועה, ואם לא נתן בו סימן, שלך הוא ואתנהו לך". ושחק הרב בדברו עמו כדי שיבין שבחכמה הוא מדבר להטעות הרמאי, כי הבעל דין ידע שאין בו נקב כלל. ואחר כך צעק על זה התובע הרמאי שעומד בחוץ: "יכנס". ויאמר לו הרב: "המטבע של הזהב הוא בידי, ויש בו סימן, ואתה אם הוא שלך תגיד הסימן ותקחהו בלא שבועה". ויאמר הרמאי: "טוב הדבר, אני אומר לך הסימן שיש בו שהוא נקוב בצד פלוני". ויאמר לו הרב: "זה הוא הסימן ואין בו סימן אחר?" ויאמר: "כן אין לי בו סימן אחר אלא רק זה הסימן שהוא נקוב בצד פלוני". וישחק הרב ויפתח ידיו שהיו קמוצות והזהב בתוכם, ויאמר להרמאי: "ראה זה הזהב שאתה תובע אותו מן המוצאו שאין בו שום נקב, אם כן זה אינו שלך, כי לפי דבריך שלך הוא נקוב וזה אין בו נקב, אם כן הוא נפל מאחרים", וזכה בו המוצאו, ויכלם הרמאי ויצא.

שכינה מדברת מתוך גרונו

אחרי פטירת רבינו דרש בנו הגאון רבי יעקב במקומו, והיה קולו נמוך, והקהל ביקשו מהרבנים שיגידו להגאון רבי יעקב שירים קצת קולו. והשיב לקהל בתוך הדרוש: "נכון לגאון מורי אבי זלה"ה היה קולו חזק מאוד וצלול, ונשמע למרחוק, ואפילו לאנשים שהיו עומדים חוץ לבית הכנסת שלא היה להם מקום מספיק בבית הכנסת, ושמועו כאילו היו בבית הכנסת, והיה דורש בכל שבת שלש שעות רצופות, ובארבע שבתות היה דורש בערך ארבע שעות בבית הכנסת הגדולה, והיתה מכילה בערך עשרת אלפים אנשים ונשים וטף, והיה הקול שלו חזק ולא היה נחלש, ואי אפשר לבני אדם להיות קולו אותו דבר. ואולי אפשר לומר השכינה היתה מדברת מתוך גרונו". (קונטרס ריח טוב)

דרשותיו משכו אלפי שומעים קולו. אחרי הדרשה ליוו אותו לביתו לשלש סעודות, והרגישו כי בעוד רגעים אחדים נזכה לביאת הגואל. דרשותיו השפיעו מאוד, וכולם נתעוררו בתשובה, עד שאמרו תלמידו הגאון רבי בן ציון מרדכי חזן זצ"ל: "אילו היו שומעים ישראל בזמנם לנביאים כשם ששומעים היום לרבנו, לא חרב בית המקדש ולא גלינו מארצנו".

באחת השבתות, בי"ח סיון תרנ"ו (1896 למס') התחיל רבינו בדרשתו כדרכו בקודש, ופתאום גילו כי רצפת היכל בית המדרש שהיה מלא מפה לפה [בית הכנסת הכיל כ-6,000 איש] שקעה כשני טפחים, ממקום עמדו של רבינו נפערה באר מים עמוקה, והמוני העם נמלטו לחוץ בבהלה. אך רבינו לא זז ממקומו. באותם ימים פרצה בבגדאד מחלת החולירע (cholera), ובאותו זמן נפוצה שמועה בעיר כי מים מהבאר שנפתחה בבית הכנסת מסוגלים לרפא את החולים, וגם לפקוד עקרות. רופאים ומומחים למים מינראלים שבדקו את המים, מצאו בהם כמויות גדולה של כספית (mercury) הידועה כמועילה ברפואה. במשך שנים רבות עד לשנת תרצ"ט (1939 למס') שאבו ממנה יהודי בגדאד מים רבים לרפואה. אך כאשר נוכחו ראשי הקהל כי השלטונות לוטשים עין על מקום המרפא, ומתוך חשש כי הם עלולים להחרים את כל שטח בית הכנסת, הוחלט על דעת הרבנים לסתום בסתר את מקור הבאר, והשמועה נפוצה כי מעיין המרפא התייבש. (בבל וחכמיה)

על ידי דרשתו נתעשרו שני אחים מוכרי צמר בבבל, כי פעם אחת דרש רבינו בהלכות ציצית, שלקיים מצוות עשה דאורייתא צריך ללבוש טלית של צמר רחלים דוקא. למחרת השבת נעמדו כולם בתור בחנותם של האחים הנ"ל, והזמינו כמויות ענקיות של צמר רחלים. (מגדולי ישראל ח"ב)

מדרגותיו הנוראים

רבינו התענה ששה שנים כסברת ספר הקנה, "שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי" (שמות כא:ב) מהיצה"ר, ואחר כל התעניות היה מסגף עצמו בסיגופים גדולים עד שלא היה אוכל אבטיחים האדומים (watermelons) כל ימי הקיץ, והיה ממתין עד יום ר"ה ומברך עליהם שהחיינו.

בשנת תרט"ו (1855 למס') התאכסן הגאון רבי אליהו מאני זצ"ל, רב של חברון אצל רבינו. ואמרו לרבי משה, אחי רבינו: "אני מתפלל על רבי יוסף חיים איך הגיע למדרגה כזו בזמן מועט". ועמדו על רגליו, שם שתי ידיה על ראשו ואמרו: "אשריכם אברהם יצחק ויעקב, שרבי יוסף חיים יצא מחלציכם".

מתאמרא משמיה דהרה"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע, שאמרו: "אבי ז"ל היה בעל רוח הקודש, וצפה מסוף העולם ועד סופו, וראה שלא נמצא מי שהוא שיעמוד בגדלותו של זקני ז"ל [השר שלום זי"ע], ובשביל כך יכול היה לכתוב על מצבתו 'יחיד בדורו'. אני אמנם שמעתי מאבי שבארצות המערב נמצא יהודי 'וואס שרייט צו גאט ב"ה גלייך ווי איך', ולכן לא כתבתי על מצבת אבי 'יחיד בדורו'. והרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, אף הוא לא הוסיף לכתוב על אביו 'יחיד בדורו' באמרו: "כאטש אויפן טאטען וואלט מען יא געקענט שרייבען", אבל מפני כבודו של אביו שהוא נטמן על ידו, אינו ראוי שיכתבו עליו מה שלא נכתב על אביו. ומוקובל שהצדיק מארצות המערב הוא הבן איש חי זי"ע. (תל תלפיות פ"ח)

בכל מוצאי שבת היה אליהו הנביא מתגלה לו, הוא היה מבקש ממשרתו להגיש לו שתי כוסות יין, וכשהיה המשרת מניח את המגש (tray) על השולחן, היה עובר רעד בגופו מכף רגלו ועד קדקדו, בראותו שהכוס השניה מורמת על ידי נעלמה. דבר זה היה חוזר ונשנה בכל מוצאי שבת, כשרבינו

היה מתבודד שעה קלה בעליית גג, מקבל פני אליהו הנביא, מברך יחד עמו על כוס רביעית יין, מתבודד עמו, ונפרד הימנו ויורד בפנים קורנים.

פעם רצו חכמי העיר לברר אם אכן השמועה נכונה שאליהו הנביא מתגלה לרבינו, ופנו לרבי יהושע שרהבאני מתלמידי רבינו, וביקשו ממנו לעלות לביתו כדי לפתור להם שאלה סבוכה שלא ידעו פתרונה, ולהיכנס אל רבינו במוצאי שבת, ותוך כדי כך לברר אם אליהו הנביא נמצא אצל רבינו. רבי יהושע נענה לחבריו, ובעת שעלה במדרגות קנה כי עתה תהיה לו ההזדמנות לראות את אליהו הנביא. והנה עוד לפני שנקש על הדלת, יצא רבינו מחדרו ופנה לתלמידו לאמור: "חכם יהושע, בבית המדרש מתלבטים עתה הלומדים להבין את פירושה של סוגיא פלונית, לך אמור להם שכך וכך היא הכוונה. חכמי הישיבה הבינו אמנם את סוגיית הגמרא אשר רבם כיוון אליה ברוח הקודש, אך את אליהו הנביא לא ראו.

רבינו לא אבה לשמוע קטיגוריא על עם ישראל. פעם הופיע לפניו אדם שחזר מביקור בצרפת (France), ודיבר לפניו סרה על יהדות זו, כי יש בהם שאוכלים מאכלות אסורות ומחללים שבת. נענה רבינו לאיש ואמר לו: "דברך דומים למעשה הזבובים שאינם חונים על בשר נקי וטהור, אלא רק על מכה וחבורה - כן אתה מספר רק בגנותם של יהודי צרפת". בהמשך אמר רבינו: "כי הנה אפילו אותם אוכלי טריפות ומחללי שבת, מתוך שהתערבו בין הגויים ולמדו ממעשיהם, הרי רובם עדיין נזהרים ביותר לשמור על חותם היהודי, האחד שמלים את בניהם לשמונה ימים כדן, והשני שהם נזהרים מלשאת נשים נכריות, כדי שלא תגדל שלשלת היהדות".

סיפר רבי הרב משה בראמון מסולימאניה (Sulaymaniyah, Iraq), כשהיה בן עשרים שנה נסע לבגדאד ונסמך שם לרב ולשוטח. הוא נכנס אל רבינו: "כאשר התייצבתי בפעם הראשונה בפני הרב, הרגשתי בפי (weak) ברכיים, עמדתי ביראת כבוד, ולא יכולתי להאמין למראה עיני לראות בזיו ובזוהר שעטרו אותו, השכינה ריחפה על פניו, לפני נמצא איש קדוש, כולו אומר כבוד וענווה. נשקתי את ידיו, וביקשיו כי יברכיני שאשוב לביתי לשלום מסכנת הדרכים, שאימה על כל עובדי אורח. הרב פתח את המגירה (drawer) שעל ידו, הוציא ממנה ספר קטן מסרו בידי, ואמר: "קבל ספר קטן זה במתנה". שם ידו על ראשי וברכני בברכת הכהנים. אחרי כן הסתכלתי בספר קטן זה, וראיתי שהוא ספר 'תהלים'. הביקור גרם לי עונג רב, והנחיל לי בטחון בל ישוער, לא הייתי מוכן להחליפו בכל הון שבעולם. ראיתי בו סגולה קדושה לכל ימי חי.

חמש שנים לאחר מכן, כאשר נעשיתי לסוחר, נאלצתי באחד הימים לנסוע לבגדאד בשיירה של ישמעאלים, מסע של למעלה משמונה ימים. בערב שבת הגענו לכפר קרהתפה [מרחק של 105 מייל מבגדאד] (Qarah Tapah, Iraq), שם גרים מספר קטן של 'דאודים' (Dawudiya tribe), כת שנתפלגה מכת היזדית (Yazidis). הדאודים מאמינים בספר תהלים ובדוד המלך, הם שובתים ביום השבת, אבל מאמינים באמונות אחרות. הודעתי לראש השיירה שאני מוכן לנסוע בשבת, השיירה תוכל להמשיך בדרכה בלעדי, ואני אשתדל להשיג אותה במוצאי שבת באיזו דרך שהיא.

בעזרתו חיפשתי ומצאתי את יעקב אל קרא-דאכ', שהיה ידיד משפחתנו, שגר בכפר זה. בביתו התארחתי בשבת. הוא קבלני בזרועות פתוחות. במוצאי שבת הוא מסר אותי לידי גוי גברתן משופם בשפם עבה וחמוש מכף רגל עד ראש, הוא הציגני בפניו, ואמר לו: "זהו האדון שעליך ללוותו עד

מקום הימצא השיירה, ותדאג שלא יאונה לו כל רע". הוא הבטיח לו מתנה הגונה, נוסף לסכום כסף גדול שאני אצטרך לשלם לו מיד לכשאגיע לשיירה הנ"ל.

למחרת עם עלות השחר יצאנו לדרך המסוכנת. לאחר שהתרחקנו מהכפר, הרגשתי לפתע בשינוי מזוהר, המלווה שלי האיט את מהירות סוסו, והשתדל שכל הזמן ימצא מאחורי. שינוי נמצאנו יחידים במדבר שומם מאדם, התחלתי לרעוד מפחד. באותה שעה תחבתי את ידי לכיס בגדי, והוצאתי את הקמיע שלי שהוא ספר תהלים הקטן שקיבלתי מידו הקדושה של הרב יוסף חיים מבגדאד. קראתי בו בלחש כמה מזמורים, ובכללם מזמור (כ"ג) 'ה' רועי לא אחסור וגו'.

באותה שעה שמעתי את שעטת סוסו של הגוי שהתקרב אלי בדהירה (rushing), ופקד עלי לעצור. הוא שאלני: "אמור לי מיד, מה אתה מחזיק בידך?" עניתי: "אני מתפלל בספר זה". הוא חזר ושאל: "למי אתה מתפלל, ומת טיבו של הספר אשר בידך?" "זהו ספר תהלים" עניתי לו, "שחיברו דוד המלך עליו השלום, ובו אנחנו קוראים בוקר צהרים וערב, כדי שזכותו של דוד המלך יבוא לעזרתנו בכל עת צרה ומצוקה". הגוי חזר ושאל: "למען אללה, חזור על כל אשר אמרת, כדי שאדע בדיוק למה אתה מתכוון". לאחר שהסברתי לו את ערך הספר, אחזתו רטט ורעדה יראה ופחד. וחזר ושאל: "אני משביעך באלהים שתגיד לי, האם באמת זהו הספר 'זבור' (Zabur) [תהלים] של אדונינו 'דאוד', האם אין אתה משטה בי". לאחר שהשבתי לו תשובה חיובית, ניגש אלי בעודי על סוסי, החזיק בשתי רגלי והחל מנשק את כל גופי מכף רגל ועד ראש, הוא בכה ילל והתייפח, ואמר לי: "אנא סלח לי לאשר רציתי לעולל לך, חטאתי לאלהים ולנבי דאוד, אנא בקש עלי רחמים וסליחות". לאחר שנרגע אמר לי כי זמם לרצוח אותי נפש, לירות בגבי, לקבור אותי במדבר הזה, לקחת את כל אשר לי, ולחזור הביתה. "אוי לי אילו הייתי עושה זאת, שהרי אנחנו הדאודים מאמינים אך ורק בדוד המלך, אנשים אחים אנחנו, ואין הייתי חוטא לאלהים ורוצח את אחי למען בצע כסף".

באותה שעה הבטחתי לו שאתפלל בעדו, כדי שעונו זה יתכפר, והמשכתי באמירת פרקי תהלים. הוא נרגע. אחרי כן ביקש לקנות ממני את ספר תהלים וישלם לי ככל אשר אשית עליו. אך אנכי סרבתי לכך, ואמרתי לו שאין אני מוכן למכור ספר זה בכל סכום שהוא, כך ניצלתי ממוות בזכותו של הרב יוסף חיים, והמתנה היקרה אשר העניק לי".

נסיעתו לארץ ישראל

ביום כ"ה ניסן תרכ"ט (1869 למס') נסע רבינו לארץ ישראל. בדרכו לארץ ישראל באורחת גמלים, כשהגיע ערב שבת, ציווה רבינו לנות. אך מדרך האורחה הערבי סרב לחנות, בטענה שמקום זה הוא מסוכן ומוכן לפורענות, וקן לשודדים ורוצחים בדואים. אך רבינו התעקש ועמד על דרישתו, והמדרין נכנע, והציב אהלים. רבינו ישב באהלו ולמד תורה לאור נר דולק. הערבי וחבריו חנו במרחק מאות מטרים אחוזי פחד. כעבור שעה קלה הופיעו כנופית שודדים מרוצחים, אולם בהציצם לתוך האוהל ובראותם את רבינו שקוע בלימודו, ופניו מאירים כפני מלאך, נמלטו על נפשם, וניסו כלעומת שבאו. כאשר ראה הגמל כך, בא ונשק את רגליו של רבינו, ואמר: "עתה ידעתי כי יש אלקים בישראל, ואתה אדוני איש אלקים קדוש כמלאך ה' עובר עמנו בזה הדרך".

כאשר הגיע לירושלים יצאו כל חכמי ירושלים, רבניה חסידיה וגביריה וערכו לו קבלת פנים חגיגית, ונקשרו אליו בקשרי חיבה. מכאן נסע להשתטח על קברי הצדיקים בארץ ישראל, ביחוד ביקר

גבולין סמוך לצפת בין שני ההרים שבין ביריא (Birya) וצפת, שם השתטח על קברו של בניהו בן יהוידע בן איש חי, בהשתטחותו על קברו באה עליו התלהבות גדולה, ומרוב דביקות אפפוהו רזי דרוזין, ונעשה כולו אש להבה וכמעין המתגבר. חלק מספריו הקדיש על שמו של בניהו בן יהוידע, כמו 'בן איש חי', 'מקבציאל', 'רב פעלים', 'בן יהוידע', 'בניהו'.

בל"ג בעומר הגיע למירון להשתתף בהילולא של רבי שמעון בן יוחאי, שם התקבל בהתלהבות יוצאת מגדר הרגיל, ממש נישא על כפיים. אז השמיע לראשונה את שירו שחיבר לכבוד התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, והוא השיר המפורסם 'ואמרתם לה לחי אדונינו בר יוחאי'. הוא הופיע בפני קהל החוגגים כאשר טס של כסף היה תלוי בשרשרת על צווארו, על אותו הטס היה חרות השיר 'ואמרתם כה לחי', הוא שינן את השיר ואת הלחן שלו לקהל שני היטב, אף הוא רקד ושמוח שם הרבה עם הקהל.

רבינו אף הגיע למערת המכפלה שהיה בשליטת הישמעאלים, ומסופר: כאשר רצה להיכנס סבבוהו הישמעאלים סביב סביב, 'סור טמא' קראו לו 'כי המקום קדוש הוא'. ואלמלא מוראה של מלכות הרבו פצעיו חנם. רבינו קינא את אדמות קודש אשר נהפכה לזרים, זלגו עיניו דמעות, ושב לביתו בפחי נפש. רבינו ידע כי יש דבר אחד להישמעאלים אשר בעבורו יטהרו טמאים, והוא הכסף. הוא קרא את אחד מגדולי הישמעאלים לביתו ונתן את ידו מלא כסף, והוא הביאהו אל תוך המקום, ולא אנה לצדיק כל און מהישמעאלים, כי הכסף טהרו. אז נדר נדר לה' כי בשובו בבלה, ימתיק סוד ועצה עם מעלת השר והטפסר סניור (Senior) שמעיה אנגיל, אשר לפני מלך ושרים יתיצב, לפדות את המקום הקדוש הזה מידי הישמעאלים. וכן קיים נדרו, ובהיותו בדמשק (Damascus, Syria) דיבר בנידון הזה עם שמעיה, וגם הוא ביראת ה' אשר על פניו, ובטורה לבבו שמח על המצוה הזאת שבאה לידו, והבטיח להשתדל לקיימה.

ספרי

בהקדמות ספריו כתב רבינו: "ומעתה הנני מגלה דעתי ורצוני בכל לבי ובכל נפשי, שכל כונתי בחיבור הזה, וגם בכל חיבורים אשר יזכני השי"ת לחבר בתורה שבכתב ותורה שבע"פ, הכל הוא לשם יחוד קודשא בריך ושכינתיה, בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו, ליחדא שם הוי"ה ב"ה י"ה בוי"ה, ביחודא שלים בשם כל ישראל, וכל מחשבה והרהור ודיבור שהם אינם כרצונו יתברך, הנה הם בטלים ומבוטלים, באופן שכל רצוני בחיבור זה ושאר חיבורים שאעשה בחידושי תורה בס"ד, וגם בכל מצוה שאעשה הוא כדי ליקבה"ו, ולעשות נחת רוח לפניו יתברך דוקא בלי שום פניה זרה. והשי"ת ברחמי יעזרני ללמוד וללמד תורה לשמה, אכ"ר".

אכן ספרי רבנו ספוגים רוח קדושה וטהרה ורוממות הנפש, אינו דומה מי שלומד בספר הלכות רגיל: 'נוהגים לומר פיתום הקטורת אחר התפלה', למי שלומד בבן איש חי: "ואחריו יאמר פיתום הקטורת בכונה גדולה ורבו ועצמו שבחיה".

ספריו הרבים בכל מקצועות התורה, נתקבלו בהערצה רבה, במיוחד ספרו 'בן איש חי' שנחשב לשלחן ערוך לאחינו בני עדות המזרח. ספרו 'בן יהוידע' על אגדת הש"ס נתקבל בהערצה רבה בכל תפוצות ישראל, 'אדרת אליהו' על התורה, דרושים בן איש חי על התורה, שו"ת רב פעלים, שו"ת תורה לשמה.

פטירתו

ביום ה' אלול תרס"ט (1909 למס') נסע רבינו להשתטח על מצבת יחזקאל הנביא (Kafel, Iraq), [מרחק של 80 מייל מבגדאד] ומושם נסע לנוח בכפר הנקרא ג'יץ (Griq, Iraq), שם חלה את חליו, וביום י"ג אלול נשבה ארון הקודש, ונטמן בבית החיים בעיר בגדאד.

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו וממלא מקומו הגאון רבי יעקב זצ"ל. בתו מרת שמחה ע"ה, אשת רבי עזרא ז"ל.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: רבינו יוסף חיים מבגדאד, אורות ממזרח

בעל ה'בן איש חי' נקבר בבגדאד
ויש מצבה בהר הזיתים על העברת מטתו מבבל לירושלים

מגיד משנה לנוער

פְּרִשֶׁת כִּי תֵצֵא

הזֹכָה - לוחמים עבורו מן השמים

"כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיבְךָ" (כא:). זָאגְט רֶש"י: דָּער פֿסוק רעדט פון מלחמת הרשות. קען מען זאָגען די רָאָיָה צו דעם אִיז, ווייל עס שטייט גיט'ט 'כִּי יָבוֹא אוֹיְבְךָ לְהִלָּחֵם עֲלֶיךָ', וואס דעמאלס וואלט געווען דער דין 'הִבָּא לְהִרְגֶּךָ הַשָּׂכֶם לְהִרְגוֹ'. נאר עס שטייט 'כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה', דו זאלסט ארויסגיין צו די מלחמה ווייל ער איז דין פיינט, און דאס איז א מלחמת הרשות, ווייל אויב ער וואלט זוכה געווען וואלט דער פיינט בכלל גיט'ט אָנגעקומען צו איהם מלחמה האלטען. אזוי ווי מיר טרעפֿען ביי חזקיהו המלך (סנהדרין צד:), סנהריב איז געקומען מלחמה האלטען מיט איהם. און נאך פאר ער האט אָנגעהויבן אַינגעמען ירושלים, איז געקומען א מלאך פון הקב"ה און האט געהרג'עט כמעט אלע זיינע זעלנער, און חזקיהו האט בכלל גיט'ט געדארפט מלחמה האלטען מיט איהם.

בְּזִכּוֹת הַתּוֹרָה הַשּׁוֹנָאִים נִכְנָעִים

און דאס אלעס איז אין זכות פון די תורה, ווייל חזקיהו האט שטארק מעוֹדד געווען יודען צו לערנען תורה, אין זיינע טעג זענען גיט'ט געווען בכלל עמי הארץ, און אפילו פרויען און קינדער זענען געווען בקי אין הלכות טומאה וטהרה (עי' סנהדרין צד:). פארדעם האט ער גיט'ט געדארפט ארויסגיין אין מלחמה, נאר די מלאכים פון אייבישטער האבען מלחמה געהאלטען פאר איהם. און פון דא איז די רָאָיָה אַז 'כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה', רעדט ביי מלחמת הרשות, ווייל ביי א מלחמת מצוה קעמפט מען פון הימעל פאר איהם, אזוי ווי עס שטייט (שמות יד:ד) "ה' יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ".

ע"י מִצְוֹת שְׁלֹחַ הַקּוֹן יִזְכֶּה לְבָנוֹת בֵּית חָדָשׁ

"כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ" (כב:ח). זָאגְט רֶש"י: אויב דו האסט מקיים געווען די מצוה פון שילוח הַקּוֹן, וועסט דערנאך בויען א נייע הויז, ווייל מצוה איז גוררת מצוה. דאָרף מען פארשטייען עס איז דאך באוואוסט אז שִׁכָּר מִצְוָה בְּהֵאֵי עֲלֵמָא לִיכָא (קדושין לט:), אז עס איז גיט'ט דא קיין שִׁכָּר פאר א מצוה אין די וועלט.

הַקֶּבֶ"ה מְשַׁפִּיעַ כָּדִי שְׁנוּכֵל לִקְוֶה עוֹד מִצְוֹת

קען מען זאָגען, עס שטייט אין רמב"ם (הלכות תשובה פ"ט ה"א) מען טרעפט אפאר מאל אין די תורה אז אויב מען וועט זיך צו הערען צו די מצוות וועט מען באקומען שִׁכָּר, און אויב מען וועט זיך גיט'ט צו הערען וועט זיין פארקערט. פֿרעגט דער רמב"ם עס איז דאך גיט'ט

דא קיין שׂכר מצוה בִּהאי עֲלֵמָא. און ער ענטפערט אז עס איז נישט קיין שׂכר, נאר עס איז כּדי מען זאל האַבען צייט צו דינען דעם אייבישטער.

מצוה גוררת מצוה

אזוי אויף דא, דאס וואס דער אייבישטער געבט אַ נייע הויז, איז כּדי ער זאל קענען טוהן נאך אַ מצוה. און דאס איז זייער מדויק אין רש"י 'אם קִיַּמְתָּ מִצְוֹת שְׁלוּחַ הַקֶּן סוֹפֵף לִבְנוֹת בֵּית חָדָשׁ וּלְקַיֵּם מִצְוֹת מַעֲקָה, שְׁמִצּוּהָ גוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְיִיָּל עִס נִשְׁט דְּעַר שׂכָר פֹּן דִּי מִצְוָה, נאר עס איז ווייל מצוה גוררת מצוה.

יארצייטען פון צדיקים

י"ג אלול תרס"ט

הגה"ק רבי יוסף חיים מבגדאד זצוק"ל

בעל בן איש חי

רבי יוסף [חיים' איז געווען דער משפּחה נאָמען] איז געבוירען כ"ז מנחם אב תקצ"ה אין די שטאט בגדאד, צו זיין טאטע הגאון רבי אליהו זצ"ל פון די רבנים פון בגדאד, א זון פון הגאון רבי משה חיים זצ"ל וואס האט אויפגעשטעלט תורה אין בבֿל, און צו זיין מאמע מרת מזל טוב ע"ה. ער האט מחבר געווען דעם ספר בן איש חי, בן הויזע און נאך.

דער גאון רבי יוסף חיים שרייבט (חסדי אבות פ"א מ"א) ווען עס קומט צום דין א מעשה מיט צוויי בעלי דינים, זאל ער זעהן מיט זיין חכמה אויסגעפינען ווער דער ליגנער איז. און ער דערציילט א מעשה וואס איז געווען ביי איהם. אמאל איז א יוד געגאנגען אין גאס און האט געטראפן אויף דער ערד א גאלדענע מטבע. נאכדעם וואס ער האט עס אויפגעהויבן, האט עס א אנדערע וואס דארט געגאנגען באמערקט פון דערווייטן. יענער איז באלד געקומען צו לויפן און האט געזאגט: "דאס איז מיין מטבע, איך האב דאס דא פריער פארלירן". אבער דער ערשטער טענה'ט: "גיין, קיינער איז דא אין גאס געווען", און ער איז זיכער אז יענער האט עס נישט פארלירן.

די צוויי זיינען באלד געגאנגען צום גאון רבי יוסף חיים, און ער האט זיי ביידע אויסגעהערט. דער מאנער האט געזאגט אז ער איז גרייט צו שווערען אז עס איז זיין מטבע. דער רב האט באלד פארשטאנען אז דער וואס מאנט די מטבע איז א ליגנער, עס איז נישט זיינע, נאר ער וויל עס צונעמען פון דעם וואס האט עס געפונען. האט רבי יוסף חיים באפוילן דעם מאנער ארויסגיין אין צווייטן צימער, ווייל ער וויל דערווייל אויספארשען דער וואס טענה'ט אז ער האט געטראפן די מטבע.

ער האט גערעדט הויך, ווייל ער האט פארשטאנען אז דער ליגנער וועט אונדא אויסגעהערן וואס זיי רעדען. זאגט דער רב: "גיב מיר די מטבע, איך וועל זעהן צו זי האט א סימן". ער האט גענומען די מטבע און געזאגט: "דו זעהסט די מטבע האט א סימן, די זעהסט דא ביי דער זייט איז דא א לאך,

און אויב יענער וועט זאגן דעם צייכן, וועט מען עס איהם אפגעבן, און ער וועט נישט דארפן אפילו שווערן.

באלד דערנאך האט רבי יוסף חיים אריינגערופן דעם מאנער: "איך האב די מטבע, און עס האט א סימן, אויב דו וועסט זאגן דעם סימן באקומסטו באלד די מטבע און דו וועסט נישט דארפן שווערן." "רבי", רופט אויס דער מאנער: "א עס איז א סימן, ביי יענער זייט איז דא א לאך". פֿרעגט איהם דער רב: "דאס איז דער סימן, עס איז נישט דא קיין אנדערע סימן?" האט ער געענטפערט: "ניין". "אויב אזוי", רופט אויס רבי יוסף חיים מיט א שמייכל, ארויסנעמענדיג די מטבע און באווייזנדיג עס פאר דעם תובע: "מוזטו זוכן דיין אבידה אין א צווייטן ארט, ווייל די מטבע וואס דיין חבר האט געפונען איז נישטא קיין שום לעכל, נעם און ווער איבערגעצייגט". אזוי איז דער מאנער ארויס מיט גרויס בושות.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזל טבא וגדיא יאי

לידידנו הרה"ח ר' דוד ארי' פריעדמאן שליט"א
והר"ר חיים יחיאל מיכל פריעדמאן שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו הבה"ח יחזקאל עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הרה"ח ר' משה יהודה קליין שליט"א
והר"ר רפאל חיים קליין שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר דוד כהן שליט"א
לרגל הכנסת בנו לעול המצוות בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' לייבל ראבינאוויטש שליט"א
לרגל הולדת בנו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר ישראל שטעקעל שליט"א
לרגל אירוסי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יעקב ישורון ראטענבערג שליט"א
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' יששכר בער טייטלבוים שליט"א
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ

לידידנו הרה"ח ר' דוד ארי' פריעדמאן שליט"א
לרגל הולדת נכדו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר שמואל אייזענבערגער שליט"א
והר"ר אלעזר אללעך שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר בנציון שמואל הכהן ראזענארטען שליט"א
והר"ר יוסף דוד סג"ל לנדא שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ